1946-73

Cilt : 7 Ocak - Şubat 1946 **Sayı : 73**

TÜRK TARİH KURUMU
KÜTÜPHANESİ

İÇİNDEKİLER

Halkevlerinin on dördüncü yıldönümünde Samsun Halkevi	Emin Hekimgil
Çağdaş ahlâkın özellikleri	C. S. Ongun
Samsun tarihinde önemli olaylar	Kâ. Dilcimen
Çarşamba İlcesi	Niyazi Toker
Kopuzumun dilinden (şiir)	H. B. Taşan
Samsun ve San Fransisko	C. Bilsel
Samsun'da avcılk	İ. Hamami
İstek (Şiir)	S. Acuner
Samsun kıyılarında denizin özellikleri	M. Karakurum
Samsun'da hayvan durumuna toplu bir bakış	M. Çetiner
Merzifon'un yetiştirdiği büyükler	F. Pınardağ
Rüya şehri	M. Cura
Sesleniş (şiir)	M. Ş. Fırat
Hayatın bahar. (şiir)	M. S. Beker
Beş şerefli gün	Ş. Alışık
Yusuf Dayının görüşleri	V. Konuralp
Susuzluğum (şiir)	T. Yazıcıoğlu
Türk Resminde son evrimler	H. Kavruk
Hakikat olan rüya (Folklor)	N. Özbalkan
Kızılırmak yolculuğu	S. Karaöz
Kömürcünün aşkı (hikâye)	C. Çumralı
Halkevi çalışmaları	* * *

19 MAYIS

Samsun Halkevi Dergisi

Cilt : 7 — Ocak — Şubat 1946 — Sayı : 73

Halkevlerinin Ondördüncü Yıldönümünde SAMSUN HALKEVİ

Emin Hekimgil

Halkevlerinin on dördüncü yıldönümünü idrak ediyoruz. Millî kalkınmayı sağlamak için Atatürk'ün kurduğu bu kurul kadın, erkek; yaşlı ve genç ayırmaksızın bütün halkı kucaklıyan, kapılarını yurttaşa her zaman açık tutarak faydalı olmıya çalışan bir eğitim yuvası, millî ülkünün öncülüğünü yapan büyük bir ocaktır.

Bu bakımdan okul dışındaki yurttaşın yetiştirilmesi gibi büyük bir görev alan Halkevleri, ve Halkodaları üzerinde daha dikkatle durularak emek vermek gereken millî kurullarımızdır. Bugün yurdun en tenha köşelerine bile serpildiğini sevinçle gördüğümüz Halkodaları ve Halkevleri içinde maddî hiçbir menfaat bulunmıyan, fakat çalışmakla doyulmıyan ve işi bitmiyen müesseselerimizdir.

Samsun Halkevi yurdumuzda ilk kurulan evlerden birisidir. Dokuz kol üzerinde çalışan evimizin iki bine yakın üyesi vardır.

1945 Şubatından 1946 Şubatına kadar evimiz şu işleri yapmıştır :

Dil— Edebiyat kolu— Her ay bir veya iki olmak üzere, 16 konferansı, prensiplerimizi ve halkcılık davamızı konularına esas olarak yapmış, Türk milletine hizmet şerefine eren büyük ölüleri anmış, millî ve tarihi günlerimizi önemlerine lâyık bir şekilde kutlamıştır. Genç Halkevlilerin vazife aldıkları (Bugünkü şiirimiz, Mehmet Akif ve Namık Kemal) edebiyat geceleri yapılmış. 19 Mayıs dergisinin 70, 71, 72 ve 73 ncü sayıları muntazaman cıkarılmış, Halkevinin yayınlarından 13 ncüsü olan (Ataların Dilinden) adlı eser bin sayı basılmıştır.

Güzel—Sanatlar kolu— Mali durum dolayısiyle evimiz bandosu kurulamamış, orkestra kadromuz bu sebepten ağız sazlariyle zenginleştirilememiştir. Bununla beraber amatör Halkevli arkadaşlar üç konser vermişlerdir. 20-24 kişilik bir kadro ile verilen konserlerde orkestramız uzun çalışmalarının neticesini dinleyenleri memnun etmekle, fazlasile vermiştir. Açılan mandolin kursu ilgi görerek çalışmalarına devam etmektedir.

Temsil kolu — Evimiz sahnesi hareketli geçmiş, tiyatroya meraklı gençler muvaffakiyetle bir çok oyunu sahneye koymuşlardır. Bir yıl içinde verilen temsil sayısı 14 dür.

Tertip edilen dört saz gecesi ve üç halk oyunları ve havaları gecesi zevkle seyredilmiş ve çok beğenilen gecelerimizden olmuştur. Bölgemizin hareketli ve canlı oyunları, ve en güzel türkü ve havaları sahnemize ayrı bir değişiklik vermiştir.

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

Spor kolu : Dolayımızdaki spor hareketlerile ilgilenerek, her türlü yardımı yapmış, güreş ve boks kurslarını açmıştır. Yirmi beş güreşçi, yirmi boksör haftada üçer gün öğretmen nezaretinde muntazam çalışmış, duş yapmışlardır. Üç güreş teşvik müsabakası yapılmış, pek iyi neticeler alınmıştır. Sivas bölgesi güreşçilerile yapılan müsabakalarda bir siklet hariç bütün sikletleri güreşçilerimiz kazanmıştır.

Yine ilk defa olmak üzere, bayanlara bir cimnastik kursu açılmıştır. 27 Aralık 1945 de yapılan Atatürk koşusuna (197) kız ve erkek atlet iştirak etmiştir.

Sosyal yardım : Bir çok yoksul yurttaşa para yardımı, okullardaki öğrencilere okul malzemesi, elbise ve ayakkabı, fakir hastaların reçetesini yaptırmak, yol parası bulamıyan bir çok yurttaşı yerlerine göndermek gibi hayırlı ve adına yaraşır görevleri yapmış ve bu işlere iki bin lira harcamıştır.

Halk dersaneleri : Dört yıldır açılmış olan İngilizce kursları devam etmiş; yaz devresinde Almanca, Fransızca ve matametik kursları açılmıştır. Büyük ilgi gören kurslar ders saatlerini artırmış ve Eylûl imtihan devresinde kurslara devam edenler pekiyi neticeler elde etmişlerdir.

Hapishanede mahkûmlara açılan okuma — yazma kursuna bir üyemiz öğretmen olmuş, ders malzemesi temin edilmiştir.

Kitaplık ve yayın kolu — 4600 kitap olarak yeniden düzene konulan kitaplığımız umumun faydasına sunulmuş, Halkevi radyosu mahallî ve resmi ilânları hergün halka duyurmuştur.

Tarih—Müze kolu : Samsun ve dolayında araştırmalarına devam etmiş, Bafra ve Terme, Köprü İlcelerinde önemli yerleri tesbit ederek, Samsun tarihini yazmak için malzeme ve belge toplamıştır. Şehir içinde tarihi değeri olan yerleri ilgili makamlara haber vermiştir. [*]

Köycülük kolu : Şehrimiz çevrelerine ağaç dikimi için çalışmış, Toprak bayramına köylüleri Evimize davet ederek kanunun önem ve mahiyetini anlatarak o günü törenle kutlamış; Şehir içinde işleri için yardım etmiştir.

Sergiler :

İki resim sergisi açılmış... Sergilerden birinde mahallî renk ve konuları en iyi çizen iki ressamın beş tablosu Ankara'ya gönderilmiştir. Ayrıca devamlı bir resim kursu açılmış ve çalışmıya başlamıştır.

Bayanlara el kabartması, süs ve nakış kursu açılmış, üç aile gecesi tertiplenerek Halkevi üyeleri hep birlikte eğlenmişlerdir.

Bütün bu çalışmalarımız imkânların sağladığı nisbetlerin üstünde olmuş, faaliyetsiz hiçbir hafta hattâ gün geçmemiştir. Büyük ve küçük türlü görev alan her arkadaşımız başarı ile çalışmıştır.

Milletçe yükselme ve bayındır bir vatan kurma diye adlandırdığımız millî ülküye varmak için her tuttuğumuz işde olduğu gibi Halkevinde de çok çalışacak, huzur ve birlik içinde gelecek yıl daha başarılı bir çalışma yılı elde edeceğiz.

[*] Samsun şehir coğrafyası hazırlanmış, basılacak bir hale getirilmiştir.

Çağdaş Ahlâkın Özellikleri

Cemil Sena Ongun

Bilim, teknik ve bunlara dayanan medeniyet, bize yep yeni bir insanlık hediye etmiştir. Bu insanlık, artık eski asırların sinsi ve miskin alışkanlıklarına değer vermiyecek kadar atılgan açık göz ve becerikli bir iradeye malik görünüyor, inançlarını kutsal bir kitaptan değil, kendi beyninden, teşebbüslerini bir başkasının teşvik ve sermayesinden değil, kendi [illegible] alan ve şahsiyetini [illegible] yuğuran bu insanlığın [illegible] toplumluklar [illegible] artık ihtiyaçları, duygu ve düşünceleri önem verdikleri kıymetler ... Eskisine hiç benzemiyen özel bir görünüşe malıktırler.

Asrımızın insanlığı, nihayet yaşama kaidelerini ve istikbal hakkındaki tasarımlarını tamamen değiştirmiş ve bu insanlık, kendi bünyesini teşkil eden organlara sanki kendisinin bir parçası değilmiş gibi nesnel bir gözle bakacak kadar pozitif bir ruh ve zekâ sahibi olmuştur. **Bu asrın insanı. fertleri hem kendileri için faydalı, hem de topluluk içiu işe yarar bir hale getirmek istiyen bir eğitim sistemine bağlanadığı için, bugün ahlâk hakkındaki pratik temayüllerde, ayni istikamette yol almaktadır.** Fakat bunların arkasında saklı olan esas ideoloji, millî egemenlik ve bağımsızlığın bölünmez bir hale getirilmesinden ve egemenlik alanını her cephede genişletmekten başka bir şey değildir.

Bu bakımdan asrımızın ahlâk [illegible] gidişini ve ülkesini, hem rejimler bakımından hem de fertlerin birbirleriyle olan bağlaşmaları bakımından incelemek mümkün ve zaruridir. Bunların yekdiğerile birleşen noktaları olduğu gibi, birbirile çelişik olan noktaları da vardır. Fakat hepisi birden, yeni asrın ahlâkındaki oynak, yumuşak ve riyakâr karekteri ve siyasal menfaat ve gayeleri maskeliyen tehlikeli özellikleri ihtiva ederler. Konuyu evvelâ rejim bakımından inceliyecek olursak, bu gün insanlığın hatırasını işgal eden başlıca, üç sisteme raslarız: a — Faşizm, b — Komünizm, c— Demokrasi .

Parlamanter olsun, olmasın hanedane dayanan eski rejim fertlerini hesaba katmak istemiyoruz. Bu üç rejimin de kendilerine göre, lûgat mânasile despotik tarafları, diktatöryal görünüşleri mevcut olabilirki, bu rejim taassubunun ve bilhassa henüz kökleşemiyecek kadar eski oluşun ve cemiyet seviyesinin dogal bir neticesidir:

a — Bugün tamamen yıkılmakla nihayet bulmuş olup bir zaman İtalya ve Almanyada hakim olan faşizmde aristokrat bir manzara vardı. Bu rejim, halkın devlet işlerile olan ilgisinin yapay ve geçici olduğunu kabul ediyordu. Takip ettikleri iç ve dış siyasa ne olursa olsun, insanları özel bir hiyerarşiye tabi tutarak fazilet ve adalete lâyık olan ve olmıyan fert ve zümreleri ayırıyor; ve insanlığı bu itibarla üstün ırkın sömürmesi için ya-

ratılmış bir besin telakki ediyordu. Bu hiyerarşi, kast veya ertiksel bir sınıf olmaktan ziyade, ahlâksel yüküm ve soravların derece derece artıp eksilen yetgelerinden ibarettir. Başka ulusları kendi mihverleri etrafında ve ikinci plânda, birer (peyk) uydu sayan ve bu sebebden de ahlâk bakımından bam başka bir anlayışa malik olan bu idealin ereği, **insaniyet** değildir. Hatta insanların tinsel saadeti de değildir.

Musolini bir nutkunda «Millet benden hürriyet değil. ekmek istiyor » diye bağırmıştı. Zira bu rejimin doymak bilmiyen tutkusu, İtalyan milletini, hüriyete değil ekmeğe muhtaç bir hale getirmişti. **Hitler** in nutuklarında da ahlâksel yüküm ve hakların ancak buna lâyık olan milletlere tatbik olunabileceği hissedilmektedir. Ve bu rejim bireysel hakka, adeta siyasal ödevin ifası nisbetinde saygı gösterir ve millî gayelere aykırı olan her hareket kimden sadır olursa olsun; ona karşı iptidaî bir sertlikle karşı kor. Anlaşılıyorki, bu rejimde ahlâk, vahimelerden kurtuluyor; gerçeklenmesi bir mucizeye bağlı olan doğmatik ülküleri az çok terk ediyor veya bunları muayyen maksatlar için istiyor; hayatın ve olayların cermen ülkülerine uyabilen realist bir ahlâka, bir nev'i kuvvet ahlâkına kıymet veriyor. Bu rejimde ancak **Millî bir insaniyet** vardır.

Fakat bütün insanlığa şamil olan ahlâksel anlamda bir insaniyet yoktur. Ahlâkta bir çeşit tinsel kartel demek olan bu sistem, cermen gurur ve ihtirasının bir ifadesidir. Bu sebebden de ülküsel bir faziletle ilgisi yoktur. **Bütün insanlar için ayni hak ve ödevi gaye edinmiyen hiç bir düşünce** ve telâkkinin **ahlâk bakımından** değeri olamaz. Bu rejimin müdafaa ettiği ahlâk ve ideal ancak kuvvet vasıtasile ve zorla kabul ettirilebilir. Bu sebebden de daima iflasa, hezimete mahkûmdur. Zira, bu rejimin disiplinindeki metot, korkutmak ve bilhassa vicdan hürriyetini yıkmak ve başka ulusları, yaşamaya lâyik değildir hükmünü vermek suretiyle köle haline getirmektir. Bu ahlâksel tekelcilik bir ahlâksızlık, immorilismedirki, kökünü çeşitli Alman filozoflarının **üstün insan** iradesinden başka kuvvet tanımıyan nihilismeinden almıştır ve bu sebeblerden de kendi kendini yıkmış ve yıkılmıştır.

b— Komünizm rejimine gelince : bu başlı başına bir dine benzemektedir. Nasılki, **Budda**, mes'ut olmak için bütün arzuların terk edilmesini istemiş ve **İsa**, fakirliği öğmüş ise, bu rejimde mülkiyeti, aileyi, dini ve hattâ bireysel hürriyeti şüpheli bir hale getirmek ve fakirler yerine işçilere hitap etmek suretile davasını gerçekleştirmiye çalışmıştır. Diğer dinlerin cenneti, öldükten sonra gerçeklenecektir. (Bu rejimin cenneti ise, yarının işçilerine bu dünyada nasip olacaktır. Asrımızın kapitalist ve aristokrat rejim ve şahsiyetlerine düşman olan bu sistem, gaye olarak,bir gün, işçileri bir aristokrat ve kapitalist saadetine ulaştırmayı vad etmiştir.

Lenin, üçüncü Rus ittihadi kongresinde, ulusunun gençlerine verdiği bir söylevde, zamanın bütün diğer ulus ve rejimlerine karşı diş bilemekte buna mukabil yetişmekte olan Rus gençliğinin yeni bir insanlık yaratacağını ümit etmekte ve ona ödevlerini göstermektedir. «Biz, diyor, burjovaların anladığı mânadaki ahlâklılığı inkâr ediyoruz. Çünkü onlar, Tanrının emirlerinden doğmuştur. Bizse, açıkca

Tanrıyı inkâr ediyoruz. Çünkü Tanrı namı altında konuşanlar, hakikatte papaslardır. Mülk sahipleridir. Burjuvalardır ve bunların gayesi, başkalarını kendi menfaatlerine çalıştırmak, yani kendi menfaatlerini müdafaa ettirmektir. Bunların müdafaa ettiği ahlâk, kaynağını Tanrıdan almadığı takdirde, idealist veya yarı idealist olanların emirlerinden almıştırki, hakikatta bunlarda Tanrının emirlerine benzemektedir. Biz sınıfların, hattâ insanlığın haricindaki telâkkilerden, elde edilmiş olan her çeşit ahlâklılığı inkâr ediyoruz. Çünkü bunlar, işçilerle köylüleri aldatmak ve kapitalistlerle mülk sahiplerinin büyük menfaatleri namına onların kafasını şişirmek için ortaya çıkarılmışlardır. Bizim ahlâkımız ise, proletaryanın menfaatına ve sınıf savaşının icablarına tabidir.» [1]

Gayet aşikârdırki, bu anlayışıda ya bütün insanlık proleterya olarak kabul edilmiştir. Yahut da proleterya haline getirilmek gayesi güdülmüştür. bu sınıf dışında kaldığı farzedilmiş olan insan ve topluluğa karşıda hiçbir ahlâksel yüküm tasavvur ve kabul olunmamıştır. Yani meşhur bir Fransız romancısına, aşçısının dediği gibi « bu patatisi şimdi ben soyuyor ve sana yediriyorum, yarında sen soyup bana yedireceksin!» Şu halde komünizm ahlâkında bir nöbet değiştirme, bir sıraya koyma ve nihayet bir başkasının elindekine göz dikme. . . gibi mahiyetinde hiç bir fazilet olmıyan kıskanç bir ruh vardır. Bu rejimde kurulmuş nizamı yıkmak ve bu suretle insanlık ve medeniyeti her çeşit manevi ve maddi haklardan mahrum etmek istiyen bir yağma sisteminden başka bir şey değildir. Daha açıkça bu rejim, eski dinsel ve doğmatik ahlâkı aldatıcı bir tuzak telâkki ederken, ortaya koyduğu prensiplerle başka şekilde ve fakat ayni mahiyette ikinci bir tuzak kurmaktadır. İnsanın en kutsal iç güdülerine ve tabiatın insan için taktir ettiği hukuki değil, fakat **tabii olan ezeli ve yaratıcı eşitsizliğe tamamen** aykırı ve nihayet ahlâk namına insanlığın bir kısmını mahkûm eden bu görüşün asil taraflarını yakalamak çok güçtür. Yep yeni bir emperyalizmin maskeli vaadlerile dolu olan, bu rejim, ahlâkta bir nevi afiyon rolünü oynamaktadır.

C — Bu rejimlerin en eskisi ve fakat en çağdaş ihtiyaçlara uygun olarak kurulabilmiş olanı **demokrasi**dir. Vaktiyle Almanların plutocratie Rusların Aristocratie adını verip şimdi de gerçek demokrasi kendilerinde imiş gibi istihza ile bahsettikleri bu rejim çeşitli milletlerde gerek teşkilât ve gerekse genel karakteri itibarile farklı olmakla beraber, gayesi daima ayni kalmıştır. Zira her asırda bu rejimin dayandığı ahlâksel prensipler, **Hürriyet, adalet** ve **eşitlikten** ibarettir. Sınıf ve imtiyazları kaldırmak istiyen bu sistemde, en elvirişli ve beğenilen taraf halka gelişme imkânını vermesi ve halkı kendini idare edebilecek bir seviyeye yükseltmeye çalışmasıdır. Demokrasi, ötedenberi bütün dinlerin, filozofların yüksek insanların muhayyelesinde yaşayan en gerçek ahlâkın billorlaşmış, maddeleşmiş bir şeklidir. Fakat muarızlarına göre, ne yazık ki, insan ve tabiatı değiştirmek imkânsızdır. Bu sebeptendirki bu rejimde olgun yaratıcı ve kurucu yurttaşların şahsiyeti müstesna olmak şartiyle çoğunluğu teşkil eden halkın dogal iç güdü-

[1] N. Lenin—Le Rôle de la jeunesse Communiste. Paris. 1921 P: 12—14

leri daha çok hakimdir. Bilhassa hürriyetin tadı ilk alındığı zaman, bunun mahiyetine sınırlarına ve ahlâksel gayesine akıl erdiremiyen kütlelerde başı boş bir sürü manzarası görülür. Bilim san'ant, din.. vs. namına ne varsa hepsi halkın seviyesi, halkın görüş açısı bakımından istikamet ve değerini değiştirmeye başlar. Bunun içindirki, demokrasiler daha disiplinli bazı teşkilât ve kanunlara lüzum görürler. Bütün teşebbüslerinde ve teşkilâtında özel disiplin isteyen programlı, imanlı ve uzağı gören... bu sebeptende hiç olmazsa idarecileri olgunlaşmış bir demokraside ise, hiç şüphesizki ahlâk daha sağlam temellere dayanır. Tarihin ve milli istikbalin korunması, yücelmesi namına kendi prensiplerinden de hiç bir fedakârlık yapmaksızın, akla uygun bir nizamla bireysel faaliyetlere düşünce ve duygulara tesir eder.

Gerçekten sorumlayan ve sorumlanmıya razı olan tek rejim demokrasidir. Bu rejim ahlâksel ülkülerin yayılmasına en elverişli olduğu gibi, yurttaşa daima yükselme ve olgunlaşma imkânlarını da vermekte yeter derecede ve hattâ fazlasiyle cömerttir. Demokrasi yalnız siyasal bir idealin ifadesi değildir. Demokrasi, başlı başına bir ahlâk ve bir fazilettir. Bunu gerçekleştirmiş olan milletlerde, düşünce, inanç ve teşebbüs hürriyetlerinin yanbaşında, mülkiyet, vs. bakımından tekmil kutsal haklar tanınmış ve fertlerin birbiriyle münasebeti, tamamen medenî ve insanî bir eşitliğe göre tanzim edilmiştir. Denilebilir ki, insanoğlunun erişebildiği en büyük saadet, bugün için demokrasi prensiplerinde saklıdır.

***

Rejimlerin şekli ne olursa olsun, onlar kendilerini hâkim kılabilmek için harice taşmaya, yayılmaya ve içerde yerleşip kökleşmiye çalışırlar. Ve buna engel olan her hareketi insafsızca baltalamayı göze alırlar. Bu sebepten hemen denilebilirki, hepsi bir ihtilâl ve savaşın yavrusudurlar. Şu halde, bunlarda kendilerine mahsus bir takım kutsal doktrinlere maliktirler. Müslümanlık, hıristiyanlık v. s. gibi birer dindirler. Kendilerine mahsus taassupları, azizleri, mübarek günleri ve kendilerinden başkasına beşerî hakları pekte lâyık görmiyen bir ahlâkiyetleri vardır. Asrımızın ahlâk ideolojilerinin başında, her ulus ve ferdin mensup olduğu rejimdeki düzgü ve buyruklara mutlak surette itaat bir fazilet olarak kabul edilmiştir. Âdeta bireysel haklar bu rejimlerin hepsinde insanın zekâ ve kabiliyetinin derecesine olduğu kadar da rejime karşı ve rejimin kahramanlarına ve temsilcilerine karşı olan bağlılık, hizmet ve fedakârlığın derecesine tabidir. Bu bakımdan bugünkü siyasal toplulukların geçerli ahlâkın başında «hak yok vazife vardır» düsturu göze çarpar. «Kapalı gözle vazife yapmak» prensibi, işin sadece eğitim ve telkin cihetidir. Tatbikatta ise, yetişkin ve zengin milletler, hakkı vazifeden ayırt etmişlerdir. Demokrasinin esas prensiplerinden biri de budur. Yâni angaryanın kaldırılmış olmasıdır. Çünkü, hakkı verilmemiş bir vazifenin ifasındaki kusurlardan dolayı sorav duygusu zaifler. **Ve esasen kendilerinden hesap soracağımız insanların haklarına ne dereceye kadar saygı duymak gerekli olduğunu düşünmiyen her rejim, iflâs tehlikesiyle karşılaşır.** Demokrasiden başka rejimlerin geçirdiği buhran birazda bu yüz-

dendir. Zira bugünün anlayışında, bu rejimin muvaffakiyeti, bir medeniyetin yüksekliği, fertlerine saadet temin eden bu hakla vazifenin muvazeneli bağlılığından doğmaktadır. Ancak ulusal, tarihsel, ödevleri emreden büyük siyasal bunalmalarda ferdi bir atom, bir cansız madde gibi düşünmek zarureti vardır. Rejime mutlak bağlılığım emrettiği bir ahlâkta millet için, ferde acımak bir zaaf, işin icaplarına uymıyan ahlâksel telâkkiler, bir gerilik ve hattâ bir suçtur.

Ferdin kıymeti, ancak diğer bir fert ve işi karşısında kendini gösterir; yoksa millî ödevler karşısında fert, bir mitralyoz kurşunundan farklı değildir. O ister hedefe isabet etsin, ister etmesin netice aynidir. Yeterki, gaye için atılmış olsun.

Eski rejimlerde ve eski insan zihniyetinde en kolay soyulabilen ve kendilerinden karşılıksız iş ve fayda sağlanan fakirler, bilgisizler ve kimsesizlerdi. Hattâ onlar üzerindeki haksızlıkları az çok meşru görmek bile o devirler için tabiidi. Demokraside ise bu adaletsizlikten nefret edilmekte, hiç olmazsa kanunlara bu çeşitten düşünceleri yıkmak isteyen maddeler konmaktadır ve her rejim zihniyet, teşkilât, ve ideali ne olursa olsun mutlaka milliyetçidir. Fakat bir ülkü olarak ortaya çıktıkları için, bazıları bu noktayı gizlemeye ve sahte bir ahlâklılıkla hiç bir gün yerine getirebilmelerine imkân olmıyan çeşitli ve bol vaitlerde bulunmayı tercih ederler. Yalnız demokrasidirki; milletin imkân ve ihtiyaçlarına uygun iş ve ödevleri benimser.

***

İnsanların bireysel münasebet ve menfaatleri bakımından bu günkü ahlâksel temayülleri çok pilâstiktir. Vaktiyle Balzac'ın sezdiği gibi [1] bugünün ahlâkında prensip ve kanun yoktur. Sadece olaylara uygun hareketler, emirler vardır. Bu itibarla bir hareket bir düşünce, bir muamele tarzı, çeşitli olaylar karşısında daima ayni ahlâksel kıymeti muhafaza etmezler. Zira, bu gün artık hayatsal icabların ve olayların zaruri kıldığı şartları hesaba katmıyan dini ve doğmatik emirler vicdan paravanasının arkasında kalmışlardır. **İnsan şu veya bu ahlaksel karakterle doğmaz, insanın ahlâkını, yaşama şartları ve her gün baş gösteren yeni fırsat ve zaruretler yaratır. Ne tabiatın, ne aklın, ne uzvî bünyenin cevherinde sabit bir ahlâkiyet aramaya imkân vardır.** Bunlar ancak nazari olarak düşünülebilir. Bunlar, büyük idealistlerin temennileridir; başka bir şey değildir.

Denebilirki, her şahsiyetin, yaptığı iş ve takip ettiği gaye bakımından bir diğerininkine benzemiyen ayrı bir ahlâkiyeti vardır. Realitede genel olarak hemen daima, hekim şifa veren bir insaniyetci görünerek hastasını soymak arzusundan kurtulamıyacak ve tüccar fena bir malı yüksek bir fiyata satmak mümkün olduğu müddetçe, iyisini hiç bir zaman satmıya lüzum görmiyecektir. Bunun içindirki hattâ ceza kanunları, sanki suçluyu affetmeyi, avukatlar cezaları hafifletmeyi ve haklıyı haksız çıkarmayı ister gibi görünmekte ve adeta mahkemeler, haklıya, «ne için hakkını müdafaa ve muhafaza ederek başka bir insanın suç işlemesine mani olmadın?!» der gibi vaziyetler almıya hazır gürünmektedir. Anlaşılıyorki, maddî menfaatlerimiz gibi, hakkın is-

[1] Balzac:Goryo Baba (H. Rifat tercümesi)

tihsali de asrımızda kuvvetimizin derecesine ve adaletin temini, bin bir çeşit fedakârlık, kurnazlık ve entrikaya bağlıdır. **Doğmatik ahlâk emirlerini kendine siper yaparak, onun maskesi altında, başkalarına kendi tarafımızdan zarar gördüklerini his ettirmeden gayeye ulaşmak, bugünün menfaatçı ve işçi zihniyeti en uygun görünmektedir.** Şüphesiz ki, bu günde, her devirde ve her dinde olduğu gibi dolandırıcılık, yalancılık, riyakârlık, fuhuş, hırsızlık. . . . hiç bir zaman müdafaa edilmiş değildir. Nazarî ahlâk ve sosyal vicdan önünde bütün bunlar ahlâksızlıktır. Fakat ne yapmalıdırki, insanlığın,bireysel hüriyete karşı duyduğu büyük saygı, ancak hukuki bir mahiyet alan bu da yüzdeyüz isbat edilmiş olmak şartile — şerleri ahlâksızlık telâkki etmektedir. **Hakiki ahlâk, daima ahlâkçıların, peygamber ve filozofların muhayelesinde yaşamıştır. Realitede aslâ ... Musa**nın on emri yerine bugünün insan vicdanında bir tek emir vardır. **Hadise çıkarmadan işini gör!** bunun için olacaktırki şair **Cenab Şahabettin:** «muvaffakiyet, leke sabunudur!» demişti.[1]

Ayıp mefhumu, ancak miskin ve beceriksiz oldukları için yaptıkları işi. vak'a şekline getirmiş olanların hareketlerine isnat edilen asrımızda, bu gün zikzaklı ve olaylara mutabık olan bir ahlâk zihniyeti hâkimdir. Bunun içindirki, falan işi veya şahıs önünde asil bir ahlâkiyete malik olan bir adam, bir başka iş ve şahıs karşısında aslâ böyle olmıyabilmektedir. Talih ve kadere inanmıyan asrımızda, fertlerin muvaffakiyeti veya muvaffakiyetsizliği, kendi liyakat ve iradelerinin derecesine bağlanmıştır. Bunun içindirki, ferde acımak yoktur. Bunun içindirki, bu asırda yapılması gerekli olan iylikler gizli, minnettar etmiyen, anonim bir şekil almıştır.

İnsanlar, gerek iş ve gerek yaşayış itibarile, kendilerine benzemiyen ve uymıyanlara düşman olurlar. Bir taraftan yaptığı haksızlık ve hırsızlıklarla büyük servetler kazanan bir adam kendi gibi olanlar arasında zeki ve becerikli ve saygıya değer görünür; diğer taraftan bu ayni adam, kendi gibi olmıyanlar arasında da beğenilebilmek için geniş mikyasta iylikler yapar, Hırsızlığının zekât veya sadakası, bir ahlaksızlığı herkesin görmesine mani olan çok süslü ve necip bir maske halini alır. Bu hakikatı anlayan asrımızın adamı, yine pek iyi takdir ederki, insan, yükselirseniz, ısıramıyacakları için havlayan veya yaltaklanan köpekler haline gelir, alçalırsanız, kendi üstünlüklerini size isbata çalışan kudurmuş bir kaplan kesilirler. Bu bilgililer, asrımız insanını sarsılmadan ve utanmadan hangi gayelere doğru koşması gerekli olduğunu pek iyi tayin etmektedir. Bu itibarle, bu gün olaylar karşısında şaşırmıyan bir çeşit **pişkin adam ahlâkı**, her çeşit fazilete içinden gülen, muvaffakiyet ve tahaküm gayesile, her hareketi hoş gören **mürai bir ahlâk adamı** türemiştir. Bu adamı, her zaman mabedde, bankada, mağazada, büroda, sokakta, villâ ve kâşanelerde ... görmek mümkündür. Demekki, kutsal inançlarından dolayı sefil olan bir kısım insanların inanmadıkları fikirler, bunlara uygun yaşıyan pek çok insanları mes'ut etmektedir.

Bir çok iylik ve fenalıklar vardırki, fırsat bulunmadığı veya cesaret edilmediği için ifa edilemezler. **İyiliğe** olduğu kadarda fenalığa temayül ve bunu ifa için ayrı bir kahrımanlık lâzımdır. Bunu anlayan asrın insaniyeti, başkalarının işile meşgul olmayı, ancak kendi iş ve muvaffakiyetile ilgisi bakımından caiz görür. Bir başkasının doğrudan doğruya tarafımızdan maruz kalmadığı her hangi bir zarara uğraması, menfaatımıza ve işimize geliyorsa, yalancı bir teessür ve teessüf duyarak bundan istifade etmekte bir mahzur görmez. Denebilirki, asrımızın insanı, babasının ölümüne ağlar gibi görünüp alacağı mirasın sevincile bu ölümden memnun olan hayırsız ve uğursuz bir evlât haline gelmiştir. Bir mukaddes dava uğruna kendilerini feda eden insanların emeğine iştirak etmiyen ne kadar gözaçıklar vardırki, onların lâyık oldukları saadetleri çalmak imkân ve fırsatını bulmuşlar ve hattâ onların şereflerini benimsemişlerdir. Bunların bir harp sahnesinde şehit olan insanların kadavraları başında şenlik yapan ve onların haz ve elem duyan her şeylerini yiyen karga veya kartallardan farkı yoktur. Fakat içtimai olay budur ; ve bunu saklamak imkânsızdır.

Bu günün insan zihniyeti, fazla materyalist olduğu için talih ve tesadüfü reddeder. Ancak her insanın karşısına çeşitli **fırsatlar** çıkabilir. **Bizleri birbirimizden farklı saadet ve muvaffakiyetlere sevkeden talih değil, fırsatlardan istifadeyi bilip bilmemektir. Hattâ fırsatı bizzat yaratıp yaratmamaktır.** Bugün artık inanılmıştırki, bilhassa büyük tehlikeler ve teşebbüsler karşısında, eski ahlâk kaideleri, çok defa iflâs etmektedir. Hiç kimse bir ahlâksel prensip namına kendi menfaat ve gayelerini mahvedecek kadar feragat ve fedakârlığı medhdecek bir halde değildir. **Her tehlike ve fırsat, yeni bir ahlâksel vicdan yaratır;** ve zekânın vazifesi, olaylara intibak etmek ve ferdin devamını, gelişmesini ve yücelmesini temin etmekten ibarettir. İffetini bir yurt menfaatı uğruna feda eden kadını, bu gün nasıl ahlâksızlıkla ittiham edebilirizki, tarih bu çeşit fahişelerin kahramanlığını göklere çıkarmaktadır. Bir çok büyük adamların âdi ve sefil küçüklüklerini affedişimiz ve hattâ görmek istemeyişimizde bundandır.

Olaylar gösteriyor ki, **insanların ahlâksel inanışları, hayatlarının kendilerine hazırladığı saadet ve sefaletin derece ve nevine göre değişmektedir.** Bir şefin kapısında kabulünü bekleyen adamın o şeften beklediği ahlâkiyet, hiç bir zaman kendisinin o mevkide bulunacağı zaman nefsinden bekliyeceği ahlâkiyete uygun olamaz. Fakir ve düşgün zamanlarda başka ahlâksel inançlara, zengin ve muvaffak zamanlarda da başka ahlâksel düşüncelere malik olunur.

Bununla beraber, bir hayvanın da bir zencinin de kanı bir beyaz insanın kanı gibi kırmızıdır. Onların da göz yaşları bizimkiler gibi berraktır. Kalp ve vicdan taşıyan her canlının acı ve sevinçden aldıkları tat, ayni çeşnidedir. Bunlar, bütün canlıların kardeşliğini ihtar eden bir benzerliktir. Gönül isterki, insanlık bu mânevi duygular önünde ayni sevgi ve heyecanla fazilet ve adaletin ışığına iltica etsin Fakat **Fazilet** nedir? bu, bugünün itikatlarında, bizi gayemize ulaştıran prağmatik bir inançtır ve **adalet**, başkalarınında mesut olmasını isteyen, fakat saadetlerin taksiminde arslan payını kendisine ayıran bir mantıktır.

[1] C. Şehabettin —Tiryaki sözleri .

İşte, asrımızın ahlâksel temayülleri, çeşitli makyajlar ve maskeler arkasında hep bu çeşit kıymetlere dayanmaktadır. Ahlâkı bir felsefe, bir din gibi değil bir olay gibi göz önünde tutarsak, ne için bu işte prensip ve kanunlara kıymet verilmediğini anlamak kolaylaşır.

Böyle bir ahlâk müdafaa edilebilirmi? İnsan şahsiyetinin büyüklüğü, insel ideallerin bu kadar hasis ve dar kıymetlere bağlanmasına mani değilmidir? bir ahlâkçıya yakışan soru budur. **Asrımızın ahlâkı, idealist bir ahlâkçı için yürekler acısıdır.** Fakat ne yapalımki, iyi ve kötü taraflarına rağmen olay budur.

İnsanlar, harbe ve menfaata taptıkları müddetçe bu çeşit ahlâk anlayışlarından kurtulamıyacaklardır. Düşman yaralılarını ve açlarını şefkatla tedavi edip beslerken, onları yaralayan ve aç bırakanların başına zafer ve şeref çelenkleri koyan bir insanlık, henüz bizzat faziletle istihza eden ilkel bir cemaat sayılır. Mantık; bir çok tevillerle bu çeşit hareketleri meşru gibi müdafaaya ne kadar muktedirse, ferde muvaffakiyet ve saadet getiren ahlâksızlıkları da o kadar ciddiyetle müdafaa edebilecek bir belâgata maliktir. Denilebilir ki, bugünün ahlâksel temayülleri, doğmatik ahlâklara karşı bir hicviyedir. İnsanı mesut eden bunlardan hangisidir.? Bu sorunun karşılığını belki istikbal verecektir. Fakat bütün insanlığı da sonsuz bir fazilet susuzluğunun yakıp kavurduğu saklanamaz bir hakikattır. Ve yine unutmamalıdır ki, her cemiyet ve her unsur diğer kurumları gibi ahlâkını da bizzat yaratır. Hayat ve tabiat kanunlarının bu başarıcı ve yaratıcı akışında geriye dönmek imkânı yoktur. Yalnız biz, bir millet ve insanlığı, yeni yeni acılara sevkeden her düşünce ve inançtan şiddetle müteessiriz. Ve her halde insana lâyık olan fazilet, yaşadığımı gördüğümüz gidişiler değildir. Ve bir milleti yüceltecek olan da ancak kendi kan ve tarihinden gelen ve millî menfaatlarının zaruri olarak istediği kutsal, inanç ve fedakârlıkları benimsemekten ibarettir. Milletce bütün ve tek bir kuvvet olarak yaşamak ve kişisel menfaatlerini bu teklik ve kuvvet namına feda etmiye razı olmak, Türk ahlâkının en asil tarafını teşkil eder. Asrın ahlâksel temayüllerindeki sinsi ve bozucu tehlikeyi görebilen her Türk, kaynağı ecnebi olan hiçbir vadin ümit ettirdiği yalancı cennete inanmıyacak, bir cehennem de olsa, kendi ateşimizle yanmayı her şeyden üstün tutacaktır.

Samsun Tarihinde

Önemli Olaylar

(Geçen sayıdan devam)

Kâzım DİLCİMEN

Cenevizlilerle, ticaret hayatı içinde bulunan Samsunlular zenginleşmiş olduklarından buranın korunması, sükûn ve huzur içinde ticaretin gelişmesine yardım etmek lüzumu vardı. Bunu sağlamak için veya Selçuk sultanları her yıl muntazaman bağlı bulundukları İlhanlılara para yetişirmek zorunda kaldıkları için Samsunda para basılmasına karar verildi ve bir darphane kuruldu. Bugünkü Samsunlular bunu hiç hatırlamazlar ve bilmezler. Şehirde bu hususta en küçük bir belge bulmaya da imkân yoktur. Fakat uzlamasına bir yer göstermek lâzımgelirse bu yerin iç kale yanında —yani şimdiki Ziraat bankası, postane ve çayhane arsasının bulunduğu yer— bir tarafı deniz diğer tarafları göl —Kâtip Çelebinin söylediği buhayre—ve kale divarlariyle korunan son zamanlarda Tokat bakırlarının getirilip depo edildiği bilinen yer de idi diyebiliriz.

Samsunda ilk basılan para 696 yılına raslıyan 1296 yılında Selçuk sultanı Mesut II adınadır. Sultan vekilliği görevini yüklenmiş olan İlhanlıların adamlarından Tiflisli Kemaleddin; gümüşgöz bir adamdı. Her ne pahasına olursa olsun kesesini doldurmıya çalışırdı. Para toplamak hırsiyle Samsuna geldi. Darphaneyi teftiş etti ve kendi kârı ucunda bulunduğu için ayarı düşük paralar bastırılmasını tavsiye etti. Bu suretle kalpazanlık ilk defa Samsunda başladı, buradan diğer darphanelere de sirayet etti.

Alâeddin Keykibat III zamanında da Samsunda para basılmasına devam edildi. Bu sıralarda Sinop beyi Mesut Pervane, Sinopla yetinmiyerek Bafraraya el atmış ve atlıları az zamanda Samsun kalesi önünde görülmüştü. Kale dışında bulunan bazı binaları yakmış ve bir defasında da Samsun darphanesini yağmalamaktan çekinmemişti. Samsunda idare makinesi, Sıvaslı (Rüknüddin Rahat) ta idi. Rüknüddin Mesut Pervanenin askerlerine karşı durmuş Samsun ile Bafra arasında bir kaç defa çarpışmış fakat Pervanenin kalabalık askerlerine mukavemet edememişti. Anadolnnun sayılı büyüklerinden, şerefli ve namuslu bir adam olduğu için hem şikâyet etmek hem de kendisinden yardım sağlamak için bir gün bir gemiye atladı Canik taraflarında yâni Terme ve Ünye bölgesinde bulunan İlhanilerin valisi Mücirettin Emirşaha sığındı. Emirşah; Samsun mutasarrıfını ikna ederek onu tekrar Samsuna gönderdi.

O sırada ağızdan ağıza, kulaktan kulağa yeni ve heyecanlı bir olay yayılıyordu : 1000 kadar zirhlı Ceneviz sûvarisi Sinopta alış veriş ile meşgul gibi görünürken birdenbire Sinop şehrini basmış ve Mesut Pervaneyi yakalıyarak gemilerine götürmüşler bir fidye almadıkça bırakmıyorlardı.

Emirşah; Samsuna gelmişti, Mesut Pervane, o zamana göre epeyce büyük sayılan 900 bin dirhem fidye verek hayatını kurtarmıştı. Bundan sonra Emirşah ile Mesut Pervane arasında elçiler, aracılar ve hediyeler gidip gelmeğe başlamıştı. Mesut, Emirşahın kudretinden çekinirdi. Samsun mutasarrıfı da Mesut Pervaneden çekinirdi. Fakat mevkiini sağlamlaştırmak ve Mesudun akınlarından kurtulmak için kızını ona vererek uyuşmak istiyordu. Her iki tarafın birbirinden çekinmesi bu elçilerin gidip gelmesini, armağanların sunulup alınmasını çoğaltmıştı. Emirşah, Samsunda bulunduğu zamanlarda darphanenin işlerini de göz önüne alınmış, maliye müfettişi Şerefettin Apdurrahman darphanenin hesaplarını ince eleyip sık dokuyor Emirşaha muntazam bilgiler veriyordu.

O yıl Samsunun yazı pek sıcak geçiyordu. Sıcaktan pek müteessir olan Emirşah para durumunu, Pervane işini çözüp bir sonuca bağlamak için oturumlarını hep gemiler ve kayıklarda tertip ederek deniz kıyılarında sağlıyordu. Durumu oldukça düzenlediğini sanarak geri kalanlarını da olayların sonuna bırakarak Tokat bölgesine gitti.

1299 yılına girerken vezirlerden Nizamettin Yahya maliye vergi işlerini düzenlemek ve bu hususlar için icabeden kanunlar koymak görevi ve İlhan yarlığı ile Anadoluy gelmişti. Nizamettin Yahya; kalabalık maiyeti ile Sıvasa, Amasyaya ve nihayet Samsuna kadar geldi. Bu adam temiz olmakla beraber müsrif ve hoyrattı. Fikirleri ekseriya isabetsizdi, düzen kurarken zulum yapardı. Samsunda bulunan maliye müfettişi Şerefettin Apdurrahman, bu görevine layık olmıyan Nizamettin Yahya ile işi dolayısiyle temas etmiş fakat az zamanda onun yolsuz hareketlerini gördüğünden kendine bir zarar gelmemesi için Samsun Tokat yolunda bulunan Emirşahın yanına gitmeği tasarlamıştı. Gördüklerini ve işittiklerini saptıyarak İlhana bildirmişti. Fakat içi içine ılmadı. Kendisine Nizamettin Yahyadan bir zarar gelmesi ihtimalini düşündü. Bu ihtimale karşı ve bunun için Samsun ile Tokat arasında bulunduğunu bildiği Emirşahın yanına gitmeği düşünmüştü. Nizamettin Yahya Şerefettin Apdurrahmanın kendi aleyhine İlhana yazdığı mektubu obarı ile öğrenmiş ve kendisinin Emirşaha sığınacağını sezmişti.

Önceden tanıdığı Belek adında Alamut mülhitlerinden ve Horasan çapkınlarından kendi gibi bir edepsize, Samsun darphanesinin durumunu gözden geçirmek bahanesiyle Şerefettin Apdurrahmanın kanını dökmek kötü görevini verdi. İnsan biçiminde yaratılmış bu köpek huylu herif Nizamettinin paralarına ve vaitlerine aldanmıştı Üzerine aldığı çirkin görevi başarmıya koyuldu. Paraların ayarını düzeltmek bahanesiyle Şerefettin Apdurrahmanın hizmetine girdi. Çok tatlı konuşuyor ve kendini küçük bir süre içinde sevdirmeğe muvaffak oluyordu.

Parlak, ay-ışık bir gece idi. Yıldızlar gözlerini kırpıyor, bekçilerin bile gözleri örtülmeğe amk olduğu, herkesin en derin ve dalgın bir uyku içinde kendinden geçtiği sularda Belek, kötü işini bitirmek için harekete geçti. Evvelce tasarladığı, hesapladığı yerlerden yavaşça yürüdü, bir yılan gibi kaydı ve Şerefettinin yattığı yatak odası önüne geldi, kapının arkadan kilitlenmediğini biliyordu. (Sonu var)

Çarşamba ilcesi

Niyazi TOKER

Çarşamba; Samsun İline bağlı Terme İlcesi ile Samsun arasındadır. Kuzeyinde Karadeniz, Güneyinde Erbaa ve Ünye ilceleri vardır.

1350 kare kilometre büyüklüğünde olup sayımlara göre 62,916 sı köylerde 8,084 dü ilce merkezinde olmak üzere 71,000 nüfusu vardır. Bir kare kilometreye 53 nüfus düşmektedir ki, bu Çarşambanın geçindirebileceği nüfusun onda biri bile değildir. Geçen nüfus sayımından beri 9 bin kadar nüfus artımı kaydeden ilcemizin artım nisbeti % 14 dür ki genel olarak Türkiye vasatisinin üstündedir.

Yeşilırmak ilceyi Güney Kuzey yönünden ikiye bölmektedir. İlceyi birbirine bağlıyan beton ve çok güzel bir köprüye malik olan Çarşambanın iki sahili birbirinden ayrılmaz bir halde kuvvetli bağlarla bağlanmıştır. Demir ağlarla Samsuna bağlı olan ilcemiz büyük ve geniş bir ziraat memleketidir.

Köylümüz ziraat ve hayvancılıkla iştigal etmektedir. Dağ köylerimiz koyun, ova köylerimiz inek, manda ve at beslemektedirler. Ziraattan mısır, fasulya, buğday, arpa, yulaf, nefis ve kokulu tütün belli başlı istihsal maddelerimizdir. Hayvan maddelerimizden yağ, yumurta ile tavuk ve canlı koyun ve sığır da ihraç maddelerini teşkil eder.

1945 yılı kurak gittiğinden ilcenin verimi hakkında bir fikir veremeyiz bu sebebden 944 istatistiklerine göre, İlce dahilinde (ton olarak) istihsal edilen mahsul miktarı şöyledir.

Cinsi	Ton	Cinsi	Ton
Buğday	3814	Bakla	750
Arpa	611	Fasulya	2750
Yulaf	586	Patates	600
Çavdar	85	Soğan	1000
Mahlût	74	Sarmısak	250
Kabhca	120	Tütün	2500
Mısır	30,000	Sebze	10,000

Ziraat iptidai araçlarla yapılmaktadır. İlce dahiline fenni ziraat yeni girmiştir. Şahıslar elinde üç traktör 5500 tek tekerlekli 500 de çift tekerlekli olmak üzere 6000 pulluk, 13800 karasapan, 30 mısır taneleme makinası vardır.

İlce dahilinde, kayitlere göre 33813 hektar tarıma elverişli arazi mevcut ise de son zamanlarda yapılan açmalar ve gerekse bataklıktan elde edilen miktarlar sayesinde bunun 50,000 hektarı aştığı söylenebilir. Bu kadar geniş arazi için 1550 çift manda, 8850 sığır, 100 çift at olmak üzere 10400 çift koşum hayvanı zirai istihsalde kullanılmaktadır. Büyük baş bilhassa ahır hayvancılığına pek elverişli olan ilcemizin hayvan durumu müstereddi olmakla beraber zengindir. 8399 manda, 39657 sığır, 2695 at, 28187 koyun

ve 85913 keçi sayılmıştır.

Çarşamba ilcesinin batı kısmında kurulan Tarım Bakanlığı Gelemen Devlet Çiftliği ve içerisinde kurulan Orman İşletmesi çalışkan müdür ve mühendisleri sayesinde rasyonal ziraat ve ormancılığı bu ilcede yayacak Çarşambada esenlik ve mutluluk yaratacaktır.

Çarşambanın toprakları her türlü ziraata elverişlidir. Mahsul maliyet değerleri Türkiyenin diğer yerlerindeki mahsul maliyetinin çok altındadır. Konservecilik, İspirtoculuk az zamanda tutunabilir bir ziraat sanayi koludur. Yeşilırmak ağzındaki balıklardan istifade edilen siyah Havyar da pek önemlidir.

Yeşilırmağın ve Samsun şosası imtidadının (ufkî ve amudî) çaprazlaşmaları ilceyi dört bölgeye ayırmaktadır. Bunlar Arım yükseği, Arım aşağısı, Ökse yükseği ve Ökse aşağısıdır. Bu dört bölgede oturan halkda ayrı ayrı içtimaî ve ahlâkî karakterler yaratmıştır. Bazı bölgeler halkı ahlâki bakımdan daha mazbut, çalışkan ve misafirperver ve tesanütcüdürler

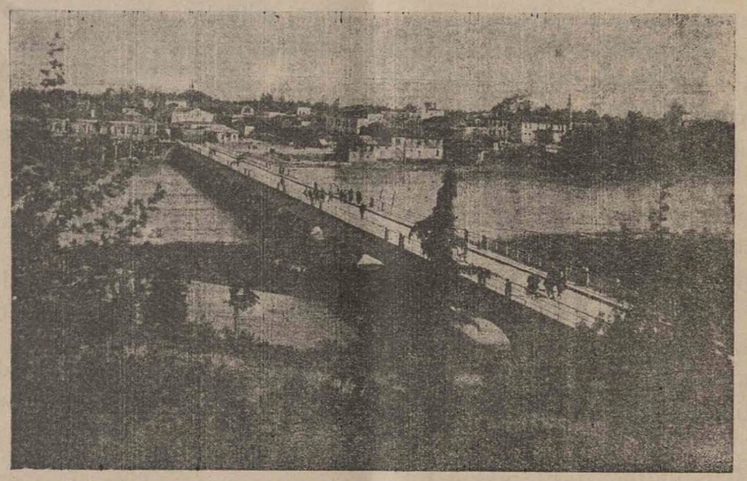
Kasabanın güneyine bilhassa Ayvacık bucağının yukarı köylerinde fakirlikle beraber bu iyi vasıflar artar. Arım ve Ökse aşağısı bölgelerinde bulunan köyler tabiatın lütûflarına ermişlerdir, bereketli mahsul sayesinde zenginleşmişlerdir. Şehir ve kasabalara gidiş ve gelişler, sık sık Samsuna inişler, bu kısımlar halkının mevcut köylülük vasfını kaldırmış kendilerini şehre bağlamıştır. Her yerde olduğu gibi Çarşambada da şehirlileşen köylülerden kadına, kumara, sebebsiz silâh taşımaya ve atmağa meyil artmıştır. Kan gütme âdeti zayıf olmakla beraber mevcuttur. Kız kaçırmaktan zevk almaktadırlar. Alınan tedbirler ve kültür hareketlerinin çoğalması halkdaki eskiden kalma vasıfları azaltmakta iyi vasıflar gittikçe gelişmektedir. Halkı umumiyetle misafir sever olmakla beraber zeki ve açık gözdürler. Ve iyi giyinirler. Konuşmaları İstanbul şivesine yakındır. Kasabalı kadınlar başlarına atkı atarlar. Bu hal hariçten gelenler üzerinde iyi bir tesir bırakmamaktadır. Köylülerin de kırmızısı garip bir giyinişleri vardır. Erkekleri çaket, pantolun kasket giyinirler. Zenginleri daha zevkli ve şık giyinirler.

İlce dahilinde millî eğitim işleri çok geri kalmıştır. Millî şefin bu kerre irşatlarından istifade eden Çarşambalılar bu alanda takdire değer çalışma içinde dirler. Her köyde okul yapmak için bir şevk ve heyecan görülmektedir. Bununla beraber öğretmen bulamamak endişesiledir ki, köylünün bu isteklerine engel olunuyor. İlcede okul işleri on yıllık programa bağlanmıştır. Okullar gününde ve zamanında yapılmakta şimdilik bir müşkülle karşılaşmamaktadır. Köy okullarının bir çokları vekil öğretmenlerle idare edilmektedir. Köylerimizin okullarla süslenmesi için Ladik köy enstitüsüne her yıl artan miktarda çocuk yollanmaktadır. Önümüzdeki yıllarda gönderilecek çocukların pek kısa bir zamanda bütün ilce köyleri adedine uygun olacak şekilde çok yollanmasına sonsuz gayretler sarfedilmekte Türk milletine ölmez eserleri olan okullar her gün yükselmektedir. Bu sene pek çok okul ve öğretmen evleri ile ebe ve sağlık memur evleri yaptırmak suretile gelecek yılların medenî Çarşambası hazırlanmaktadır. Halkın yılmayan azmi, ilme karşı olan

bağlılıkları devlet memurlarına istikamet tâyin ettiren kudretleri, büyüklerimizin teşvik ve irşatları sayesinde geçen yıl başında ortokul bitirilmiş halkın bu maksatla yaptığı fedakârlık 120 bin lirayı aşmıştır.

İlköğretim çağındaki çocuk sayısı aşağıda gösterildiği gibi 4969 kız, 7873 erkek olmak üzere 12842 dir.

Kız	Erkek	
709	860	Merkezde
967	1617	Okulu olan 19 köyde
3293	5396	Okulu olmıyan 111 köyde

Çarşamba İlcesi ve köprüsü

945 yılına göre ilcede mevcut öğretmen sayısıda :

K.	E.	
8	2	Merkezde
2	12	Köylerde cem'an 30, öğretmen ve 1 kadın 5 erkek olmak üzere 6 da vekil öğretmen vardır.

1945 yılında mezun olan öğrenci adedi merkezde 31 kız, 61 erkek, köylerde 1 kız 88 erkek olmak üzere yekûnu merkezede 92 köylerde 39 ki hepsi 181 dir.

İlce merkezinde bulunan üç ilkokul binasından biri 939 zelzelesinde tamamen hasara uğramıştır. Mevcut iki ilk okul binası tahsil çağındaki bulunan çocukları istiap etmeğe kâfi durumda değildir. Bu itibarla önümüzdeki ders yıllarında merkezde yeniden bir okul inşa ettirilmediği takdirde çifte tedrisat yaptırılması zarureti hasıl olacaktır

Millî Şef, ilcemize teşriflerinde : **Çarşambaya tekrar geldiğimde yüzünü değişmiş görmek isterim** demişlerdi; bu güzel arzu Çarşambalıların ve onun mümessili olan belediyemizin çalışmasiyle tahakkuk etmek yolundadır.

Kasaba yolları günden güne iyileşmektedir. Köy yollarının, köprülerinin inşası işine bir program dahilinde başlanmıştır. Geçen sene ayvacık boğazında pek güzel bir kaç köprü yaptırdık. Köylerimizde yaptırdığımız okullar da milletimizin yüzünü güldürecek eserlerdir.

Şen ve esen bir halk, bayındır ve sıtmasız bir Çarşamba yaratmak idealimizdir. Sıtma, alınan tedbirler halkın

olağanüstü gayretleri sayesinde çok azalmıştır. Gelecek yıllarda Körırmak kurutulur hastahane de yapılırsa Çarşambaya ne mutlu, Çarşamba belediyesi altı harp yılında esaslı bir işe girişememişse de boş da durmamıştır. Bir taraftan ilcenin imâr plân ve projesini hazırlarken diğer taraftan hâl, elektrik, belediye binası ve su gibi hayati önemi haiz mevzularla da uğraşmıştır. Hal plânı gelmiştir. Yakında keşif evrakları hazırlanarak ihaleye çıkarılacaktır. Diğerleri de peyder pey yapılacaktır. 1946 bütçesinde bütün bunların yapıldığını görmekle saadetine erişmiş olacağız. İlce merkezinde tam teşkilâtlı bir Halkevi, köylerimizde yedi Halkodası vardır. Kendisinden büyük ümitler beslediğimiz Halkevimiz, halkın ve mevcut gençlerin ruhsal kabiliyetlerile spor alanındaki çalışmalarını her gün biraz daha hızlandırmakta, Halkevlerine gençlerimizin her zaman devamına çalışılmaktadır.

Kütüphanelerimiz ve okuma odalarımız yoksa da, Halkevi kütüphanemiz gençlerimizin faydalanmasına terkedilmiştir.

Büyük şimendüfer hattı yakın bir zamanda tahakkuk edecektir. Yeşilırmak nakliyatına ırmak temizlendikten sonra açılırsa İç Anadolunun büyük bir ihraç merkezi olacak olan Çarşamba müstesna bir ilce merkezi olacaktır. İç Anadoludan gelecek kerestelerle, Çarşamba ovalarında yetişen ormanları işletilecek olursa yani bir taraftan Çarşamba kereste fabrikası, bir taraftan da Gelemen Devlet çiftliği çalışırsa, Çarşambanın her karış toprağı altın olacaktır.

Çarşambayı sevenler ona verdikleri emeklerin boşa gitmediğini göreceklerdir. Hizmet edenlere ne mutlu.

Kopuzumun Dilinden

Demiri eritenler, ateşi nur yapanlar,
Ölmezliğe erenler, gök Tanrıya tapanlar!..

Bozkurdun yol bulduğu geçilmez Ergenekon,
Ey ırkıma yıllarca beşik olan yaylalar!..

Yıldızların bekçisi, güneşin çocukları,
Her kuvvetten hız alan, rüzgâra eş olanlar!

Kımızla sarhoş olup, Şamanı dinliyenler,
Sazımı söyletenler, kopuzumu çalanlar!..

Kuraklığın, güneşin, ayıramadıkları,
Türklüğü bekleyenler, anayurtta kalanlar!

Öz yurt Orta Asya'nın, sıyrılıp çenberinden,
Çin seddini yıkanlar, Çin'e dehşet salanlar!

Asırlarca çekilip, Orhun'da dile gelen,
Ilk anıtı dikenler, ilk tarihi yazanlar!..

Yukarda gök delinmez ve altta yer çökmezse,
Tarihlerden sonra da gene Türk kalacak!..

Hamdi B. Taşan

Samsun ve San Fransisko

Geçen sayıdan devam)

Cemil BİLSEL

San Fransisko'da geçirdiğimiz heyecanlı gecelerden biri de, haziranın 16 ıncı gününü 17 ye bağlıyan pazar gecesidir. Cumartesi günü öğle sonu oturumu geç vakte kadar sürmüş, gece toplantısı sabahın bir buçuğuna kadar uzamıştı. Konu Birleşmiş Milletler Şartının yâni yasanın gözden geçirilmesi ve değiştirilmesi idi.

Çağıran devletlerin ilk tasarısında değişikliğin nasıl yapılacağını gösteren bir hüküm yoktu. Çağıran devletler Birleşik Amerikanın ısrariyle San Fransiskoda bunun nasıl yapılacağını ayrı bir madde ile gösterdiler : Genel Kurul, dörtte üç çokluğu ile bir konferansı, tâyin edilecek bir zamanda ve bir yerde toplantıya çağırılabilecek, bu konferans üçte iki çoklukla eğer bir değişmeğe karar verirse, ve bu, beş daimî devletçe ve diğer devletlerin üçte iki çokluğunca onanırsa bütün devletler için değişiklik yürürlüğe girecek.

San Fransiskoda bütün devletlerin belini büken ve yüreğini burkan veto idi. Vetoyu, bütün bu devletler bir karabelâ saymışlar, onu kabul etmemek için kıvranmışlar, nihayet barışı kuracak devletlere güven göstererek kabul eylemişlerdi. Ancak bunun, barışı kurma ile sorumlu devletlerin bu ağır işi yapımın gerekli, belli bir zaman için olmasını istiyorlardı. Bu zaman ne kadar sürecekti.? Çağıran devletler zamanın belli edilmesini istiyorlardı. Çağırılan devletler, vetoyu Güvenlik Meclisinde ne için kabul ettiklerini söyliyerek bunun zamanını kestirmeyi ve bundan vetoyu gidermeyi gerekli buluyorlardı. Mayısta başlıyan iki günlük çarpışmalardan sonra haziranda yeniden başladı. Tartışmalar bir meydan muharebesi halinde ve üç gün sürdü. Çağıran devletler, şiddetli hücumlar önünde her seferinde biraz daha geriliyerek ve her seferinde yeni bir müsaadede bulunuarak nihayet on yıl içinde özel konferans'toplantıya çağırılmamış olursa Genel Kurulun onuncu yıl toplantısında çoklukla bunu çağırabilmesi kararlaştı. Birlşik Amerika Âyan Meclisi Dışişleri başkanı Conally o gece bunu ileri sürdüğünde Sovyet temsilcileri kabul etmediler. Bunun üzerinedir ki Conally vetoyu lânetledi, onu bir hortlağa benzetti, Milletlerin üzerine bir kâbus gibi çöken bu karabelânın, bu canavarın parça parça edileceğini söyledi ve teklifinin oy birliğile kabul edilmesini istedi. Herkes nefes aldı, herkes teklifi destekledi

Komite ile ödevli olan bendim. Başkanımızda dinleyici olarak salonda idi. Genel direktifimiz, konferansta yapıcı olarak çalışmak, çağıran devletlerin teklifini tutmak, aralarında uyuşmazlık olursa çekinser kalmaktı yani müstenkif kalmaktı. Memleket adıyle oy veriliyordu. Bu meselede çe-

kinser kalmamız hiç elvrişli olmazdı. Başkanımızdan fikrini sordum, herkesle beraber Amerika teklifine oy vermemi söyledi. Birleşik Amerika teklifi 42 oyla kabul edildi.

Değişiklikleri yapacak özel konferansın toplantıya çağırılacağı zaman bu suretle belli olmuştu. Madde metinde tayin edilecek zamanda, her yerde deniyordu, zaman belli olunca yerin de belli olması gerekmez miydi?

O gece oradadırki, bunu düşündüm, Fakat hemen kalkıp bir şey söyleyemedim. İrtesi günü başkanımızla görüştüm ve onun müsaadesini aldıktan sonradır ki genel toplantıda bunu ortaya attım.

Komitede gece gündüz çalışmaya hazır olduğumuzu söylemiştim. Bunu hatırlatarak gece gündüz çalıştığımızı tarihin önemle anacağı devrin en büyük eserlerinden birini yaptığımızı bununla beraber insan eserlerinin mükemmel olsa bile değişiksiz kalamıyacağını, çok değişmemesi gerekli olan anayasaların da değişiklik metodlarını tesbit eylediğini ve değiştiklerini anlatarak ve Birleşik Amerika Anayasasının yüz elli yıl içindeki değişikliklerine temas ederek teklif edilen «tâyin edilecek zamanda ve yerde» formülüne geldim. Yeni fıkra ile zamanın tâyin edilmiş olduğunu belirterek yerin de belli edilmesini gerektiğini söyledim ve sordum, bu yer neresi olabilir cevap vereyim; iki aydır içinde çalıştığımız güzel San Fransisko şehri ilâve ettim ki bu, hem bizi o kadar iyi kabul eden güzel ve misafirsever San Fransisko şehrine hem de konferansı bu kadar mükemmel düzenleyen Birleşik Amerikaya konferansın yerinde bir şükranı olur. Tabii bir alkış oldu, fakat itiraf ederim ki bu alkış umduğum ve beklediğim alkış değildi. Ön sıralarda temsilciler oturuyordu. Bu sıralardan kuvvetlice fakat arkayı ve balkonu dolduran binlerce halktan şöyle böyle bir alkış.

Sözlerim İngilizceye çevrilincedirki arkadan alkış sağnağı boşandı ve en son cümlede sağnak uzun sürdü.

Herkes o gece yerinde yapılmış ve beğenilmiş Türk teklifinin neşesile dağıldı. Ertesi gün bütün gazeteler Samsun milletvekilinden bahsettiler. Üç gün sonra konfarans genel heyetin toplantısında sözcünün raporile ve söyleviyle yeniden alkış koptu. Bunun üzerinedir ki San Fransisko Ticaret Odası Başkanı Samsun milletvekiline bir mektup göndererek bundan duydukları memnuluğu bildirdi.

Birbirine benzeyişlerini kabul ettiğim Samsun ve San Fransisko arasın da tesadüf beni bir münasebet vasıtası yaptı. Samsun çocukları, birgün Pasifiğin bu güzel diyarına giderlerse kendilerinden birinin orada 19 Mayıs diyarını anmış olduğunun izlerine rastlıyacaklardır. San Fransiskodan gelecek Amerikalılarda bu yazıları okumuş her Samsunluda, şüphe etmiyorum, aşina bir yüz göreceklerdir.

İki şehrin ve iki milletin birbirini anlayışı ve tanışı üzerine büyük dostluk ve iş münasebetleri kurulabilir.

Köşemizden :

Samsunda avcılık

İsmail Hamami

9 ayı geçen bir zamandanberi Kulübümüzün bir kaza neticesi yanmasile binasız kalan bizler toplantılarımızı bir kahvenin köşesinde yaparak yine faaliyetimize devam edegelmekteyiz.

Bu müddet zarfında bir sürü araştırmalar yaptık. Zaman icabı memleketimizde ev buhranı dolayısile bir bina bulamadık. Nihayet Parti Vilâyet İdare heyeti reisi Mümtaz Arkayın ile Halkevi reisi Emin Hekimgil'den rica ettik. Yeni Halkevi binasında bizlere de yer verilmesini temenni ettik. Bu hususta muvafakatlarını aldık. Bu suretle bina ihtiyacımız halledilmiş oldu demektir.

Senelerdenberi kulübümüzün muzır hayvanlarla mücadele hususunda raporlarile, kararlarile, gösterilerile faaliyetlerini tekrarlamayı bir parça mubalağalı görenler varsa da, bu aşikâr bir hakikattır. Yalnız kulübümüzün şansı yoktur. Kulübümüz bir parça himaye ve yardıma muhtaçtır. Bu da büyüklerimizin himmetiyle kabildir.

Meselâ düşünüyoruz : Bafra avcı kulübü kendi mıntıkaları dahilinde yani Düden mıntakasında bir av evi inşa etmiştir. Acaba biz de Acısaz mıntıkasında bir av evi inşa ettirirsek yardım görebilir miyiz? Meselâ: Kulüb namına bir piyango tertip etsek ve bu piyango hasılâtından böyle bir av evi yaptırırsak acaba muvaffak olabilirmiyiz diye düşünüyoruz.

Samsun İlimiz avcılık bakımından zengin bir mıntıkadır. Fakat avlanma tarzı halâ iptidai bir durumdadır. Binaenaleyh öyle zaman oluyor ki memleketimize avlanmak arzu ve hevesile Ankara, İstanbul ve diğer İllerden gelen arkadaşları av mıntıkasındaki evimizde müsafir ederek onları arzularına ulaştırmak ve muhitimiz avcılığını ve avlarını kendilerine tanıtmak gayemizdir.

Eğer bir av evi yapabilirsek kulübümüzün teşkilâtından birini elde etmiş oluyoruz demektrr. Geçen sene Yüksek Ziraat Bakanlığından bir otomobil istedik, gelen otomobilleri bizim ihtiyacımızdan daha şiddetli ihtiyaçlara tahsis ettiler. Bu sebebden istek ve dileğimiz bir müddet için mümkün olamamıştır. Zannediyoruz ki memleketimize ithal edilmekte olan otomobillerden bir adedinin kulübümüz namına tahsisini Yüksek Bakanlıktan tekrar rica ediyoruz. Eğer bu arzumuza muvaffak olursak kulübümüz çok mühim bir ihtiyacını temin etmiş ve asrî avcı kulüblerinden biri haline gelmiş olur.

* *
*

Bir parça da işin şaka tarafına geçelim :

Bir kış akşamı Kulüb salonunda toplanmıştık. Arkadaşlar sobanın etrafını sarmışlar dereden tepeden konuşuyorlardı. O sıra salona giren hulüb reisi Fehmi Uras makamına geçerek

etrafına bir göz gezdirdi ve söze başladı.

Arkadaşlar :

Devlet Gelemen çiftlığı müdürü Abdullah Kıvrıkoğlu ile şifahi bir görüşme yaptım. Çiftlikte domuzların çoğaldığını, ilkbaharda mahsulâta çok büyük zararlar vereceklerini ve kulübümüzden sürekler tertip edilmesini teklif ediyor. Bu hususta fikirleriniz nedir diye sordu.

Söz alan âzadan Hikmet Çürükçü:

— Sayın reis, sözlerinizi işitemiyorum, bir parça yüksek sesle konuşsanız iyi olur diye söylendi.

Bu teklif üzerine reis, Hürriyet Ergintürk tarafından hazırlanan hoparlör mikrofunu önüne geçerek cevap verdi:

Arkadaşlar :

Sesim biraz kısık; bunun sebebi geçen sürek avında herhalde üşümüş olmamdır. Söz alan kulüp kaptanı Mahmut Tulum, reise, ne vasıta ile Devlet Gelemen Çiftliğine gideceğiz? diye sordu. Söz alan Ziya Aslanlı: efendim Devlet Gelemen Çiftliği kamyonunu bize gönderecek. İsmail Hamami de, efendim; geçen sürekte hep sesimiz kıslıdı, soğuktan çok müteessir olduk. Öyle açık kamyonda balık istifi gibi çivi kese kese gidersek yine daha fazla soğuk alırız. Deyince söz alan reis : efendim bir parça daha dişimizi sıkalım inşallah yakın zamanda Yüksek Ziraat Bakanlığının himmetile bir oto sahibi oluruz. O vakit sürek mahallerine hiç üşümeden gideriz. Söz alan Kaplan müzakerenin kifayetini teklif etti, kabul edildi.

Ertesi günü sabahleyin erkenden Kulüp binası önünde avcılar toplanmağa başlamıştı. O sıra Çiftliğin kamyonu da gelmiş bulunuyordu. Kamyon açık karoserili idi, Yalnız şoför mahallinde iki avcı oturabilecek yer vardı. Fakat avcılar üçer dörder guruplar halinde konuşuyorlardı. Acaba şoför mahallinde kim oturacaktı. Tabii kulüp reisi Fehmi Urasa nezaketen buyurun denildi. Bir taraftan da kamyonun karoserine avcılar istif oluyorlardı.

Bir ara kaptan Mahmut Tulumun sesi duyuldu : Kaplan geldi mi? her halde akşam fazla kaçırdı. Başka gelmiyen arkadaş kaldı mı acaba şu dört gözlü Hamami nerede? Tamam mıyız arkadaşlar diye seslendi. Arkadaşlardan Hüseyin Hacı Hikmet, Yahu Tekel başmüdürü Hadi Özel daha gelmedi. Bu sırada Kuyumcu Kâzım işte başmüdür geliyor diye söylendi. Hadi Özel gelmişti. Nuh Akgün'ü sordu, terzi Fahri Vardalı çağırmağa gitti, simdi gelecek denildi. Vakit te tamam olmuştu. Kamyon kornasını öttürmeğe başladı. Kaptan hazır olduğumuzu söyledi.

Şimdi yoldayız. Ve kamyonun sandığı içinde sıra ile dizilmiş bir durumdayız. Kulübün kopoyları odacının nezareti altında onlar da bizim gibi sıraya gelmişler vazife başına gittiklerine kaniler. Yalnız onlar da bizim gibi üşüyorlar çünkü üzerlerimiz açık. Bir aralık kamyon bir ekmekci fırınının önünde durdu. Arkadaşlar ekmeği olmıyanlar ekmek alsın diye kaptan seslendi. Bu noksan da ikmal edildikten sonra yolumuza devam ediyorduk. Çiftliğin uzaktan yeni yeni muazzam binaları yükseliyordu. Kamyonumuz bizi tam sürek yapacağımız mıntakanın önüne getirmişti. Bütün arkadaşlar birden yerlerinden fırladılar. Ziya Aslanlı bir türlü kendini kaldıramıyor. Meğer ayağına yel girmiş, bir parça da soğuk dokanmış. İsmail Hamami seslendi : Yahu Ziya kalksana ne oldu sana? Cevap veren Ziya Aslanlı : Efendim

düşünüyorum ki yüz yirmi kiloluk bir domuzu hangi pusuda durursam tepelerim. Yoksa ne üşüdüm ne de ayağıma yel girdi. Bu sıra kaptan Mahmut Tulumun yüksek sesi duyuluyordu. Arkadaşlar herkes vazife başına. 15 dakika sonra avcılardan hiçbirini göremez olduk. Pusucular pusularına sürekciler de sürecekleri mahallere varmışlardı ki süreğin başlamasını haber veren acı bir silâh sesi duyulmuştu. Kopoyların havlamasından başka hiç bir ses meydan da yoktu. Tam bu sıra hafif bir yağmurda başlamıştı. Öyle bir an geldi ki silâh sesleri birbirini takip ediyor ve acı acı kopoylar havlıyordu. Bir müddet sonra sürek bitmişti. Tekmil haberini toplıyan kaptan arkadaşlar sağlam ve tamam dokuz adet domuz imha edilmiştir. Bunlar filân ve falan mıntıkalardadır. Bunları sürüyerek şoseye çıkarılması lâzımdır. Reis Fehmi Uras: Domuzcu da, domuzları alıyor bir türlü para alamıyoruz. Hiç olmazsa bunları getirirsek bir miktar para alırız diye söyleniyordu.

Vurulan domuzların nasıl vurulduklarını ve vuran avcıların nasıl poz ve hareket takındıklarını gelecek yazımızda sizlere hikâye edeceğimizi, bu avcılıkta çok heyecan ve meraklı hadiseler olduğunu da sözüme ilâve edebilirim.

İSTEK

ANNEME

Yaşamak istiyorum, çocukluğumu yine,
Dayanıp da başımı o sevgili dizine
Merakla, heyecanla sürükle, beni götür
Devlerin ülkesinden, periler denizine...

Saçlarımı okşasan mes'ut uyuklasam,
Güzel ninnilerinin bitmez sihrine dalsam.

Yeniden duymak için tahta atın hazzını,
Yaşamak istiyorum, ömrümün ilk yazını.
Kurşundan askerlerim cenkten cenge atılsa,
Mavi gözlü bebeğim yine çalsa sazını;

Kâğıttan tencereler, kayıklar yapsan bana,
Yavrum diye, bağrına basıp ta tapsan bana...

Bilmesem altın nedir, yükselmenin hırsı ne.
Yaşamak istiyorum çacukluğumu yine.
Hakiki saadeti yalan oyunlarımda,
Bulabilseydim diye arzum ateşten anne...

Her türlü kötülükten her türlü kirden ırak,
Çocukluk yaşlarımı Tanrım bağışla, bırak...

Sabahat Acuner

Samsun kıyılarında denizin özelikleri

Macit Karakurum
Coğrafya Öğretmeni

Muhtelif milletlerin çeşitli ad verdikleri «Karadeniz» bu adını haklı olarak, sert ve hırçın mizacından dolayı almış olmalıdır. Zira bu denizin ilk adı olan (Axhaena) eski iran dilinde (az-aydınlık veya karanlık) anlamına gelir. Eski Yunanlılardan evvel bu adla tanınan denize ilk gelen Yunanlılar bu kelimeyi « misafir kabul etmez» anlamına gelen (Axinos); daha sonraları da (Euxinos) şeklinde kullanmışlardır. Romalıların (Pontus Euxinus) ve hattâ yakın zamana kadar da bazı yabancı kaynaklarda (Pont Euxnos) adiyle anılan bu denizin çok eskiden beri taşımakta olduğu ad her şeyden evvel, kendi karakterinin ifadesidir.

Bu denizin güney kıyılarının hemen hemen ortasında yer almış bulunan Samsun kıyıları, doğuda Terme çayı ağzından batıda il sınırımızın son bulduğu Çayağzına kadar, aşağı yukarı 120 milden fazla bir uzunluk boyunca deniz bazı özelikler taşımaktadır.

a) **Derinlik** : Elimize geçen ve İngiliz denizcileri tarafından yapılmış olan iskandiller sonucunda meydana getirilmiş derinlik haritasına ve şehir kıyılarında yaptığım incelemelere göre «yalı bölgesi» adını verdiğimiz sahada derinlik pek azdır. Genel olarak tatlı eğimli bir alan halinde bulunan deniz altında derinlik eğrileri 1000 metre açıklara kadar 1—7 metre arasında, 1500 metre uzağa kadar da ancak 10 metreyi göstermektedir. Fakat bu derinlik kıymetleri her yerde bir olmayıp yer yer değişir. Meselâ bir zamanlar (Aydın reis Gambotu) ile yapılmış olan iskandillere göre Çaltı burnu ile Cıva burnu arasında ve bir millik uzaklık içinde 3—4 kulaç [*] olduğu halde burundan iki mil açıkta 5 kulaç, batıda kumcağazdan 1—1,5 mil uzakta 5 kulaç, İncir burnu civarında 4 kulaç, Bafra burnunun bir mil açıklarında 8 kulaç bulunmuştur.

Samsun kıyılarının böyle sığ olmasına ve gittikçe derinliğin azalmasına sebep, denize dökülen irili ufaklı akar suların getirdiği aloviyonların sürüklenip birikmesidir. Bilhassa bu birikme daha durgun bir yer olan koy kıyılarında görülmekte ve dolayısiyle deniz gerilemekte, bu hal herkese sanki deniz çekiliyormuş hissini vermektedir.

Netekim yaptığımız ölçmelere göre 1935 yılında Atatürk iskelesinin önündeki kayığa binilen ilk merdivenlerin kenarında derinlik 2,5 metre iken 10 yıl sonra (1945 ağustosunda) ancak 48 santimetre olduğunu ve denizin on yılda 2 metreden fazla sığlaştığını anladım. Ayrıca kıyı çizgisi, 1901 yılında basılmış Samsuna ait Rumca bir kitaptaki fotografta hâkûmet binası önündeki taş yığınlarına kadar gelmiş olan denizin bugün metrelerce ötede bulduğumuz gibi, Atatürk iskelesinde ve 1942 yılında kıyı çizgisi koyduğum

[*] Kulaç, İngilizlerin denizcilikte kullandıkları bir ölçü olup 1,60 m. ye eşittir.

işaretin 4—5 metre geride kaldığını tesbit ettiğime göre, kıyı çizgisinin yılda en az 1—2 metre ilerlediğine kani bulunuyorum.

İşte sığ olan ve gittikçe sığlaşmakta devam eden koy kıyılarında vapurlar bir mil açıkta ve özel olarak buranın derince sayılan yeni cami açıklarında demirlerler; limana gelirken her iki delta kıyılarının uzaklarından geçerler.

b) Deniz altı bileşimi: Kıyının yuvarlak çakılları daha ileri ve derinlere doğru gittikçe incelenen ve bazı yerlerde toplanarak bankalar halinde devam eden kumlarla beraber muhtelif renklerde çamurlar sığ deniz altının bileşimini teşkil ederler. Samsun kıyısının dibinden başlıyan bu hal Ünyeye kadar 3 mil, açıklara batıda da Alaçam açıklarına kadar devam eder.

c) Denizin fiziksel özelikleri: 1— deniz suyunun rengi, bilhassa akar suların ağızlarına yakın yerlerde sarımtırak ve bulanıktır. Akarsuların kısmen uzak yerlerde koyu mavi ile nefti arasında değişmekte, yağmuru takip eden günlerde de denizin bulanıklığı daha geniş bir alana yayılmaktadır.

2— Sıcaklık : deniz yüzü sularının sıcaklığı mevsimlere, derinliğe ve esen rüzgârın cinsine göre değişmektedir. 4—5 yıllık sıcaklık ölçülerine göre sıcaklık maksimumu ağustos ayına, minimumu da şubat ayında olup (kıyı sularımızda beş yıldanberi intizamla yapılan sıcaklık ölçülerine göre) ayların ortalama sıcaklık [*] ortalamaları :

Samsnndan bir görünüşü

Aylar	Ortalama sıcaklık derecesi	Aylar	Ortalama sıcaklık derecesi
Ocak	6.8	Temmuz	23.4
Şubat	6.6	Ağustos	24.
Mart	6.8	Eylûl	22.
Nisan	9.4	Ekim	18.4
Mayıs	14.2	Kasım	15.
Haziran	18.6	Aralık	9.6

Aylara göre değişitiği gibi, rüzgâların denizen karaya veya karadan

[*] Deniz sıcaklık ölçüleri Atatürk iskelesinin ön kısmında ve 2 metre derinliğinde ve her sabah saat 9 da yapılmaktadır.

denize esiş hallerinde sıcaklık, yukarıdan aşağıya doğru da sular karıştığından muntazam azalmadan ziyade karışık dereceler gösterebilmektedir.

Şu halde kıyılarımızdaki deniz suyunun en aşağı derecesi (6°.6) ile en yüksek derecesi (24°) olduğuna göre yılda 18 derecelik bir fark gösteriyor demektir. Bu fark, Samsun atmosferininkinden az olmakla beraber deniz için az sayılmaz.

d) kimyasal bileşimi : Bilindiği gibi, deniz suyunun tatlı sulardan başlıca farkı tuzları ihtiva etmesidir.

1 — **Tuzluluk**: Karadeniz sularının bileşiminde klorürlerden ($Cacl_2$, Nacl) sülfatlardan $Mgso_4$, $Caso_4$) bromürler ve karbonatlar ($Ca\ co_3$) sırasıyle yer alırlar. Yalnız bunların kıyılarımızdaki deniz suyunun bileşiminde ne derecede bulunduğunu kesin olarak bilmiyoruz.

Alkalı bileşikler bakımından Okyanos sularından daha yüksek olduğu bilinen Karadeniz sularının tuzluluğu genel olarak ortalama 15—18 gram işe de bu miktarın Yeşil ve Kızılırmak deltalariyle mert ırmağının döküldüğü Samsun koyunda daha azalmış olması lâzımdır. Bununla beraber, bilhassa kıyıya yakın sığ yerlerde tuzluluk oranı ruzgârların etkisile yüzey sularının dibe, dibteki suların da yüzeye çıkması dolayısıyle karışabilmektedir.

Karadenizin başka kıyılarında yapılan deniz suyunun analizine göre % 31 sodyom, % 1 potasyum, % 4 mağnezyum, % 1,5 kalsiyom, % 55 klor ve brom, % 7.5 da $S0_4$ iyonlarının bulunduğu ve araştırma yapılan yerin şartlarının kıyılarımızdaki şartları pek andırdığına göre aşağı yukarı, kıyılarımız sularının bileşiminin de pek farklı olmıyacağı kanaatını besleyorum.

e) Kıyılarımızdaki denizîn hareketleri : Kıyılarımızın en durgun olmasını icabettiren zamanında bile hareketsiz sayılmaz. Ya dalgalar veya akıntılar hattâ pek az olmakla beraber bazen duyulabilen met ve cezirlerle hareket halindedir.

1 — **Dalgalar** : Samsun kıyıları bilhassa poyraz, yıldız ve doğu ruzgârlarına tam, Karayel ruzgârlarına da kısmen açık olduğundan hemen her zaman dalgalı görünür. Açıktan gelen dalgalar fener burnundan koya girerken koyun şeklini alır; ve pek sığ olan denizaltı düzlüğüne çarparak (çatlıyan dalgalar) halinde fırtınanın şiddetine ve müddetine göre 1 - 1,5 metre kadar yükselir; devrilip yayılan dalgalarda demir yoluna kadar ilerliye bilir. Bu esnada denizin 40—50 santimetre kabarığı da görülmüştür. [*]

Samsun limanı kuzey ve doğu ruzgârlarına açık olduğundan bu yölerden kopan şiddetli fırtınalarda bazen gemiler demir alıp açılırlar ve fırtınayı başa alıp çifte demir atarlar; daha şiddetlendiği takdirde de Sinoba kaçarlar.

2 — **Med ve cezirler** : Kıyılarımızda med ve cezirler duyulmıyacak kadar az olmakla beraber, Nisandan Mayısa kadar yükselme (med) ağustostan eylûle kadar da alçalma (cezir) olduğunu Aydın Reis gambotiyle kıyılarımızda araştırma ve incelemeler yapan denizcilerimizin yazdığı (Karadeniz sevahili) adlı eserden öğreniyoruz.

3 — **Akıntılar** : Kıyılarımızda esen şiddetli ruzgârlara göre yön değiştiren yüzey akıntıları olduğu gibi daha derinden ve daima ayni yönde akanları da mevcuttur.

Daima yön değiştiren birinci çeşit akıntıları, meselâ kuvvetli poyraz estiği sıralarda suların batıya, batı ve karayel estiği zamanlarda da doğuya doğru aktığı her zaman açıkça görülmektedir.

Diğer taraftan, Rusya kıyılarından muhtelif kollarla Anadolu kıyılarına gelen akıntıların bir kısmı İstanbul boğazına bir kısmı da Kerempe burnuna doğru inen akıntı doğuya kıvrılarak kuzey Anadolu kıyılarını takibeder. Kıyılarımızı biraz açıktan geçen bu akıntının iyi havalarda hızı saatta 4 de 3 mil, şiddetli havalarda ise üç mile çıkar.

Batıya doğru giden akıntının İncir burnuyla Bafra burnu arasındaki delta kıyısında ve 6 kulaç kadar derinliğinde ve saatta 1,5 mile yakın süratta olduğu (Aydın reis gambotu) muz tarafından tesbit edilmiştir.

Görülüyor ki Samsun kıyıları akıntılar ve bilhassa dalgalarla çok hareketli olduğu halde kıyının sığlığı yüzünden vapurlarımızın tehlikesizce gidiş gelişlerini sağlamak maksadiyle bazı önemli burunlara fenerler konmuştur.

Doğudan batıya doğru, Yeşilırmağın denize karıştığı yerin doğusunda Çaltı burnu, Yeşilırmağın denize karıştığı yerde (halkın yanlışlıkla Çaltı burnu zannettiği) Civa burnu, Samsun koyunun batı kenarında Kalyon burnu, daha ötede İncir burnu, Kızılırmağın ağzında Bafra burnu, adlariyle denize doğru çıkıntı teşkil eden kısımların belli başlılarına deniz fenerleri konmuştur.

Bunlardan Civaburnu feneri (2-2,5) metre yüksekte olup 15 mil mesafede 10 saniyede bir yanıp söndüğü görülebilir

Kalyon burnundaki deniz feneri deniz yüzünden 2,5—3 metre yükseklikte olup görüş alanı 12 deniz mili, Kalyon burnundan 31 mil kuzey batıda bulunan Bafra burnu deniz feneri de evvelki fener kadar yükseklikte, beş saniyede bir yanıp söndüğü 15 mil uzaklıktan görünebilen beyaz bir fenerdir.

f) Deniz hayvan ve bitki topluluğu (Fauna ve Flora) :

Üçüncü jeolojik zamanın sonlarına kadar Karadeniz kapalı ve dolayısiyle suları az tuzlu (Saumatre) olduğundan bu denizde bu şartlara uygun hayvan topluluğu vardı; bu zamanda boğazların açılmasiyle Karadenize karışan Akdenizin sıcak ve tuzlu salarına uyamıyan evvelki hayvanlar telef oldular; Ancak bir kısmı nehir ağızlarına sığındılar ve oralarda hayatlarını devam ettirebildiler.

Kıyılarımızdan 40 mil uzaklarda 180—200 metre derinliklerden alınmış örneklerden bazı planktonların kadavraları görülmütür. (Pseudoca Lanuselengatus, Finmarchias, Calamus gibi) kıyıya yakın yerlerde Pelagelique adı verilen plankton cinslerinin monoton karakterlerine raslanmaktadır.

Balıkçılık itibariyle pek önemli olmamakla beraber mevsimine göre avlananlarla Samsun halkının ihtiyaçlarına kısmen cevap vermeğe çalışılır. Bu meyanda Hamsi, Tirsi, Lüfer, Palamut... gibi balıklar bilhassa Bafrada denize dökülen Kızılırmak ağzında avlanarak makbul havyar çıkarılan Mersin ve şip balığı kıyılarımızın deniz mahsullerinden olmakla Samsunu bu bakımdan değerlendirmiş olur.

Samsun kıyılarının sığ ve hareketli olan denizi, kendisinin muhtaç bulunduğu tesisat yapıldığı takdirde, bugünkü hırçınlığını bırakarak geniş bir hinterlandın çeşitli mahsullerini dışarıya göndererek en değerli limanlarımızdan biri olmağa hak kazanır.

[*] 1945 yılının son günlerinde Atatürk iskelesinde yaptığım bir incelemede denizin 40 santimetre kadar yükseldiğini müşahede ettim.

Samsun'da Hayvan Durumuna Toplu Bir Bakış

Mithat Çetiner

Mahallî olarak elimizde bu konu üzerinde yapılmış esaslı bir etüd veya yazılmış etraflı yazı yoktur. Onun için, bizim burada yazacağımız satırlar, daha ziyade muhtelif gezilerimizde temas ettiğimiz köylü vatandaşlardan elde ettiğimiz bilgiye, bu bilgiden çıkardığımız neticeye, ve buna eklediğimiz görüş ve kanaatlerimize dayanacaktır.

İlimizin hayvancılık durumunun bundan evvel ne olduğunu, bundan sonra ne olması lâzım geldiğini (yem nebatları da dahil olmak üzere) incelemeyi başka bir yazıya bırakarak burada sadece bugünkü durumu göz önüne koymağa çalışacağız :

Yalnız her hangi bir bölgenin hayvancılık durumunu incelerken her şeyden evvel o bölgenin zirai durumunuda göz önünde bulundurmak icabeder. Çünkü hayvancılık ve ziraatçılık birbirinden ayrılması imkânı olmıyan iki mevzudur. Ve çünkü hayvan yetiştiriciliğinin en büyük desteği olan yem meselesi; bu yerde hayvan yetiştirmeği mümkün veya gayri mümkün kılacağına göre daima ön plânda ele alınması gereken bir konudur.

Bir yerde hayvancılık dendiği zaman besin maddelerimizin en büyük kaynağı, (yurdumuzda motörlü ziraat henüz kökleşmediğine göre) çiftçimizin en büyük yardımcısı ve dolayısile gerek zirai, gerek ekonomik alanda en büyük servetlerden birini teşkil eden hayvanların miktar ve kalite bakımından en yüksek bir seviyeye çıkarılması hatıra gelir. Ancak bu halde, o bölgenin zirai durumu da gözönünde bulundurularak besleyebileceği hayvan nev'ilerinin de farklılaşması, o bölgede barınabilecek hayvan cinsinin yetiştirilmesi yönüne gidilmesi mecburi bir keyfiyettir.

Samsun İlinin yetiştirebileceği hayvan nev'ileri bakımından bir kaç bölgeye ayırmak mümkündür :

A) Bafra, Alaçam, Çarşamba, Terme gibi alçak ve düz ova olup daha ziyade mısır ve tütün ekimi ile uğraşan yerler,

B) Biraz daha yükseklerde olup aşağı yukarı yalnız tütün ekimi ile uğraşan yerler,

C) Havza, Lâdik, Kavak, V. köprü gibi tamamile arızalı topraklara isabet eden ve kısmen hububat, kısmen de pancar ekimi ile uğraşan yerler,

İlk göz atışta bu bölgelerden her birinin kendi zirai durumuna göre hayvancılığını da kurmuş bir halde olduğu göze çarpar.

Bu bakımdan birinci bölge geniş düzlükleri içine aldığı halde daha ziyade mısır ve tütün ekimi ile uğraştığı için at yetiştirilmesine elverişli bir bölge olarak göze çarpmaz. Buranın

gerek çiftlik işlerinde, gerek taşıtlarda en çok kullandığı ve elinde bulunan yem maddelerine göre besleyebildiği hayvan cinsi sığır ve mandadır. At daima ikinci derecede bir konu olarak ele alınır. Bu hususta vereceğimiz bazı rakamlar bunu açıkça gösterir. Meselâ :

Çarşamba ilcesinde 4177 baş at'a karşı 48739 baş sığır ve 12481 baş manda; Bafra ilcesinde 5028 baş at'a karşı 32281 baş sığır ve 5829 manda, bu hususta resmî istatistik ifadeleridir.

İkinci bölge : Baştan aşağı tütün ekimi ile uğraşan bir bölgedir. Buralarda ata çok az rastlanır. Yegâne iş hayvanı, sığır ve mandadır. Çünkü buralarda da toprak arpa, yulaf v. s. gibi at yetiştirmekte en büyük bir ihtiyaç olan yem maddelerinin yetişmesine elverişli bir halde değildir. Hatta buralarda at, çoğu zaman gelişmek için kendine lâzım olan yemi bulamaz. İl merkezinin bir çok köyleri bu bölge içerisindedir. Buralarda at adedi her köyde 8—10 u geçmez; ve köyün ileri gelenlerinin bineği işini görür.

Üçüncü bölge : Burası her nekadar hububat ve pancar ekimi ile uğraşırsa da ve bu maddeler at yetiştirmeğe elverişli görünürse de atçılık burada da diğer bölgelerde olduğu gibi ikinci derecede bir hayvancılık kolu olmaktan ileri gidemez. Burada da hayvan nisbeti şöyledir :

Lâdik ilcesinde 1360 at'a karşı 13987 baş sığır, Havzada 3640 at'a karşı 18766 baş sığır bulunması atçılık için bu bölge hakkında söylediklerimizi isbat eder.

Ancak şu kadarını önemle belirtmek yerinde olur; yukarıda saydığımız bütün bu bölgelerde hayvancılık deyince hayvan cinslerinin islâh edilmiş veya çoğaltılması gibi bir mâna anlaşılmamalıdır. Çünkü Samsun İli içerisinde tek ve çift tırnaklı hayvanlarda veya kanatlılarda islâh ve çoğaltma bakımından bu güne kadar esaslı tedbirler alınmış veya kesin adımlar atılmış değildir. At islâh durumu Samsun şehrinde Özel Saymanlığa ait 7 aygırlık bir aygır deposuna bakmakta; ilcelerde ise ancak sıfat mevsiminde mahdut faaliyet gösteren aşım duraklarına inhisar etmektedir ki, bunların hiçbiri gayenin gerçeklenmesine esaslı bir şekilde yardım edecek tedbirler değildir.

Buralarda hakim cins, yerli attır. Hattâ eskiden var olan ve Samsun'a ait hususiyetler gösteren **(Canik atları)** bugün soysuzlaşmış ve sahneden tamamile çekilmiştir, denilebilir.

Ayni hal çift tırnaklı hayvanlar ve kanatlılar içinde böyledir.

Ancak her bakımdan ileri bir hayvancılık bölgesi olmaya tam kabiliyetli olan bu güzel yurt parçasının bu büyük noksanını gözönünde bulunduran Tarım Bakanlığı Bafra yolu üzerinde Karaköy mevkiinde bütün Karadeniz bölgesi hayvancılığını kalkındıracak olan büyük bir hara kurmak gibi önemli bir karar vermiştir .

Bölgenin en küçük hususiyetlerini göz önüne alarak kurulacak olan bir hara, bölge için en elverişli hayvan olan, yerli karasığır cinsini islâh ile uğraşacak; at olarak yine bu bölgeye çok uygun olacağını umduğumuz yarım kan Nonyüs ile safkan arap atı yetiştirmiye çalışacaktır. Diğer yönden Karayaka koyunu ile Ligorin tavuk cinsi başlıbaşına birer çalışma konusu olarak ele alınacaktır.

Bölgemizde bugün hayvancılıkla uğraşanların bütün ümidi şimdilik bu

güzel teşebbüsün gerçeklenmesine bağlanmış bulunmaktadır.

İlimizde bugün hayvancılık vaadettiği bütün imkânlara rağmen henüz geniş bir zümrenin tek başına bir geçim vasıtası olamamıştır. Ancak köylümüzün yegâne ve en emin bir iş vasıtasıdır. Her ne kadar kasabalara yakın köylerde süt, yağ, yumurta gibi hayvanlardan elde edilen gıda maddeleri şehir pazarlarına gelmekte ise de bunlar da ihtiyacı karşılamaktan çok uzaktır.

Buna göre Samsun İlinde hayvan adedi oldukça yüksek miktarlarına varmış olmasına rağmen kalite bakımından bir üstünlük göstermiyor demektir. Halbuki memleketin her türlü gelir kaynağı üzerinde çok mühim bir yer tutan, çiftçimizin sağ kolu demek olan, ve fakir bir çok vatandaşların geçim vasıtası bulunan, mühim miktarda yiyecek ve giyecek maddelerimizin; doğrudan doğruya veya dolayısile kaynağını teşkil eden bu mevzuun islâhı ve çoğaltılması en ön plânda ele alınması gereken bir memleket davasıdır. Bu dava üzerinde ne kadar feragat ve fedakârlıkla çalışılsa boş yere emek sarfedilmiş olmıyacağı kanaatindeyiz. Memleketin büyük ümitlerini üzerinde toplayan Karaköy harasının en kısa bir zamanda faaliyet alanına çıkması dileklerile yazımıza son veriyoruz.

II

Merzifon'un Yetiştirdiği Büyükler

Marıncalı
Fuat Pınardağ

4 — Şeyh Abdurrahimi Rumî :

Fatih devri bilginlerindendir. Hacı Bayramı Veliye, Ak Şemseddine çağdaştır. Ayrıca hal tercümesi yazılacaktır.

Gazeliyatından bir parça :

Yine derya gibi cuş etti aşkun
Belaya gönlümü duş etti aşkun
Kadeh sundu bana nûş ettim anı
Delürdüm Ah sarhoş etti aşkun
Gehi aklım götürüp virdi idrak
Gehi bi akl-ü-bi huş etti aşkun
Giydirdi levhi dilden nakşı gayri
Muhabbet name menkuş etti aşkun
Bu dünyanın yuvasında öterken
Uçurup bir aceb kuş etti aşkun
Sürüp Abdurrahimi himmetile
İletüp mürşide tuş etti aşkun

5— İstanbulda Kocamustafa paşada medfun Merzifonlu Sünbülsinanın bir gazeli :

Gel ey salik diyem bir söz ki haktır.
İşitir hakkı şol kim hak kulaktır.
Hadisi Hak turur haksöz hakikat
Eğerçi söyliyen dildir, dudaktır.
Şunlar kim geçmedi can-ü- cihandan.
Ne duydu aşkı, ne hud duyacaktı
Münevver olamaz bi aşk, zahid
Anın yeri karanlık bir bucaktır.
Sorarsan hankahı aşk-ı âbid
Yüce yerdir dahi ulu ocaktır.

Rüya Şehri

I

M. CURA

Okuyan hayırdır desin, bu günlerde iyi rüyalar görüyorum. Yine dün gece sabaha karşı uyanınca gözlerimi tekrar kapadım ve gördüğüm rüyanın biran daha devam etmesini o kadar özledim ki, uyanmaktan duyduğum pişmanlığı ancak başından geçenler anlayabilir.

Rüyamdaki evimiz büyücek bir şehrin kırlara yakın bir yerinde imiş; ben de çocukmuşum. Annemle babam, karyolamın iki tarafına karşılıklı olarak oturmuşlar ağlaşıyorlar. Güya ben ağır hasta imişim. Ölmek ihtimalim de varmış ki annemin: ah evlâdım seni kaybedersem nasıl yaşarım... diye feryad ettiğini duyuyorum. Çok sıkıntılı, adeta baygın bir haldeyim. İşte tam bu sırada dışardan bir otomobil düdüğü duyuldu. Sanki bekleniyormuş gibi hepimiz kulak kabarttık. Bir de ses duyduk. Birisi : Hastası olan var mı? ... diye mahallede avaz avaz bağırıyor .. Meğerse rüyamdaki şehirde âdet böyle imiş. Her gün doktorlar semt semt bütün mahalleleri dolaşırlar ve her mahallede hastası olan var mı; hastası olan var mı;... diye birisini bağırtarak şehrin o günkü hastalarını muayene ederlermiş. Lüzum hasıl olursa yanlarına alıp hastahaneye götürürler ve bütün bunlara karşılık hastalardan para da almazlarmış. Ne ise, babam hemen kapıya koştu. Bir dakika sonra iki doktar içeriye girdiler. Beni güzelce bir muayene ettiler. Önce kendi aralarında, sonra babamla konuştular. Sözlerinden beni götüreceklerini anladım. Hemen beyaz giyinmiş iki genç içeri girdi; beni sedyeye koydular ve otomobile kadar götürüp yatırdılar. Derken kımıldadık ve hareket ettik...

Çok güzel bir bahçenin havuzu yanında beni indirdiler. Yine sedye ile içeriye aldılar. Yatağım pencerenin yanında idi; orada kendi yaşımda iki çocuk daha gördüm. Odada üç yatak vardı. Böylece bir kaç gün yattım ve hastalığımı unuttum. Öteki iki arkadaşım, bir de hasta bakıcımız dört kişi binalar içinde gezintilere çıkıyorduk. Gördüklerimi nasıl anlatmalı bilmemki, bahçe çok büyük ve tam dört köşe idi. Bir kenarını tamamile binalar kaplıyor. Ve her pavyonun önünden düz bir yol bahçe ortasındaki büyük havuzun yanında birleşmek üzere uzanıyordu. En ortaya düşen büyük yapının mermer sütunlarla süslü kapısından girilince, tam karşıda, yine mermerden ve çok geniş bir merdiven vardı ki, bununla üst katlara gidilirdi. Merdivene varmadan evvel sağ ve solda iki büyük salon ziyaretçilerin bekleme salonu idi. Bu salonların her ikisi de öyle yapılmışlardı ki, koltuklarına oturanlar binanın üst katına çıkanları, alt katta gezenleri ve hattâ kapıdan girenleri görebiliyordu. Fakat asıl anlatmak istediğim bunlar değil.. Gerek bu salonlar, gerekse koridorların ve merdivenlerin uygun yerleri tıpkı bir müzede olduğu gibi, büyüklü, küçüklü heykeller, büstler, yağlı boya portreler,

eski yeni fotoğraflarla dolu idi. Hasta bakıcımız bize bunları birer birer gösterir ve anlatırdı : Şu sakallı resmin sahibi bundan iki yüz bu kadar sene evvel şu genç ile birlikte bu hastaneyi kurmuşlar.. Şu portrenin sahibi bahçedeki büyük havuzu yaptırmış ve hastaneye su getirtmiş.. Şu mermer heykelin sahibi hastaneye ilk büyük binayı yaptırandır.. Ve hatta bu zatın torunu da şimdi bu hastanenin doktorlarından birisi imiş..

Salonun orta yerinde bir masanın üstünde oldukça kalın bir kitap vardı-ki bu kitap resim ve heykellere ait tam bir bilgi verirmiş. Bir gün hasta bakıcımız bize bundan bir sayfa okudu; merdivenin ilk sahanlığındaki tunç heykelin sahibi hastahanenin, doktor, ilâç, yemek gibi her türlü masrafları dahil olmak üzere yirmi beş yıllık bütçesini hediye etmiş.. Ve başkaları .....

Bahçede gördüklerim de içerdekinden farksızdı. Büyük ve güzel ağaçlar arasında yer yer gül fidanları, mevsimlik çiçekler ve bütün bahçe boyunca uygun yerlerde büyüklü küçüklü heykeller.. Bazen bu güzelim bahçeye iner, saatlarca oynardık. Keyfimiz o kadar yerinde idi ki, hiç bir yerde böyle güzel bir bahçe ve iyi arkadaşlar bulmaya imkân yoktu. İşimiz gücümüz (sevdiğimiz yemekleri yemek, çiçekler arasında kelebek avlamak ve saklambaç oynamaktı.

Nihayet bir gün annemle babam habersizce beni ziyarete gelmişler. Bahçede deli gibi koşmakta iken babama çarptım ve uyanıverdim. Ah bilseniz ne güzel bir rüya idi keşki hiç uyanmasaydım.

———

SESLENİŞ

Bir ilâhi yazarak göz yaşlarımdan sana
Kalbimi nağme nağme yoluna dökeceğim,
Bir mümin hasretile aşkına kana kana;
Ruhumun mabedinde sana diz çökeceğim!..

Yıkılsın, harap olsun! varlığım temelinden,
Nihayete ermesin çektiklerim elinden,
Sen basıp enkazımın geçerken üzerinden;
Ben gururumla sana bir heykel dikeceğim..

Nezreyledim uğruna, ebedî hayatımı
Bağışla, güzel başın için, taksiratımı,
Ya yanına al beni, yahut güldür bahtımı;
Semandan yıldızları elimle sökeceğim!...

M. Ş. FIRAT

Hayatın Baharı

Nur serpili bir yol ki etrafı hep çiçeklik,
Her şey güzel orada, bazen güllük, dikenlik.
Elbet yolcusu şendir binbir renk ülkesinin,
Ardına düşüp giden çılgınca bestesinin.
Gecelerin koynunda gülümsiyen yıldızın,
Kaybedince anılan papatya taçlı kızın,
Suların ve her şeyin var başka canlılığı,
Yüzlerde kırışığın yıllara bağlılığı.

Sanki yelpaze gibi tel tel parlak kanatlar
Sessizce yayılırken aşk sırrını açıklar.
Ayrı bir heyecanla sevgi bahçelerinde,
Sevgiliye uzanan gül demeti elinde
Pek genç bir sihirbazın gözlerinin şûlesi,
İçini döküyorken cana yakındı sesi...

M. S. BEKER

1924 Samsun'a İkinci Gelişleri

BEŞ ŞEREFLİ GÜN

(Geçen sayıdan devam)

Ş. Alışık

Efendiler: Terbiye kelimesi yalnız olarak kullanıldığı zaman herkes kendine göre bir mana çıkarır. Tafsilâta girişilirse terbiyenin hedefleri, maksatları tenevvü eder.

Meselâ dinî terbiye, millî terbiye, beynelmilel terbiye. Bütün bu terbiyelerin hedef ve gayeleri başka başkadır. Ben burada yalnız yeni Türk Cumhuriyetinin yeni nesle vereceği terbiyenin millî terbiye olduğunu kat'iyetle ifade ettikten sonra diğerleri üzerinde durmıyacağım. Yalnız işaret etmek istediğim mânayı kısa bir misalle izah edeceğim.

Efendiler: Yeryüzünde üç yüz milyonu mütecaviz islâm vardır. Bunlar ana, baba, hoca terbiye, ahlâkı almaktadırlar; fakat maatteessüf hakikat şudur ki bütün bu milyonlarca insan kütleleri şunun veya bunun esaret zincirleri altındadır.

Aldıkları manevî terbiye ve ahlak onlara bu esaret zincirlerini kırabilecek insanî meziyeti vermemiştir, veremiyor. Çünki aldıkları terbiye millî değildir.

Hocaefendi bir fikrini izah için «vettini vezzeytuni...» âyetini kendince tefsir ettiler. İncir ve zeytin çekirdeğinden düstur çıkardılar. Birindeki kesreti diğerindeki vahdeti işaret ettiler. Âyetin medlûlu bu mudur? Bir şey demiyeceğim yalnız bu seyahatım esnasında bittesadüf bu âyetin mazmununu ben diğer bir hocaefendiden sormuştum, bunun için yarım saat kadar mutaleaya ihtiyaç olduğunu söyledi. Ömrünü medreselerde ulûmu diniye tedris ve tederrüsüyle geçiren bu zat bir kitabın bir satırını türkçe ifade edebilmek için böyle bir ihtiyaç dermeyan ederse, efradı millet ne desin. Onun için efendiler: Genç neslin dimağı yorulmadan her şeyi almaya müstait hakikat izleriyle tezyin edilmeli.

Muhterem efendiler : Bu içtimada söylenen sözler o kadar hassasiyetimi dikkatimi mucip oldu ki samiamda o kadar ilâhi bir ahenk vücuda getirdi ki bunu bozmamak için bir kelime bile telâffuz etmek niyetinde değildim. Fakat huzurunuzun ruhumda hasıl ettiği zaptı kabil olmıyan tahassüs, beni beyanı hissiyat ve efkâra sevketti. Beni dinlemek zahmetine katlandığınızdan cümlenize teşekkür ederim.

Beşinci gün 24/Eylûl/1924

Beşinci yıl nasıl kavuşma yılı olmuşsa beşinci gün de ayrılık günü oldu. Samsunlular bugün Gazilerinden ayrılırken selâmet temennileriyle münci yolcuaya minnet ve hürmet hislerini sunacaklardır.

24/Eylûl çarşamba günü saat dokuzda Samsundan ayrılmışlar ve bu ayrılışta Samsun halkı ve Kaza murahasları program mucibince Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin teşyiinde bulunmuşlardır.

Sohbet :

Yusuf dayının görüşleri

Vahap Konuralp

İri siyah gözleri biraz dâlgınca, fakat bakışları hiçte sönük değil.. Geniş ve tertemiz alnı yaşının geçkin olmasına rağmen kanlı ve canlı, ikiden fazla kırışık bulamazsınız o açık alında.

Uzun boylu, geniş omuzlu, kalın kemikli, etine dolgun ve dimdik duran eski deniz kurdu, Yusuf dayı; birgün yine dalgın dalgın sahilde dolaşıyordu Yanına sokuldum;

— Günaydın Yusuf dayı, dedim.

O, bu sesle uyanır gibi silkindi, ve beni görünce :

— Ammada dalmışım ha evlât! dedi ve ilâve etti :

—Hayatımın tam elli yılı denizlerde geçti. Elli yıl denizlerle boy ölçüştüm. Gezmediğim yer, görmediğim deniz kalmadı. Hani şu bildiğiniz denizlerin balıkları bile beni tanır dersem pekte ileri gitmiş olmam.

Artık ihtiyarladım. Denizi ancak karadan görebiliyorum. Hayalle arkadaş oldum, benim gidemediğim yerlere o gider, gezer, dolaşır, geçmiş günleri mi onunla yaşarım..

Sordum :

— Denizciliğimizi nasıl buluyorsun?

— Oğul! bu cennet diyarının üç tarafı denizlerle çevrilidir. Mübarek yurdumuz üç ayrı denizi gözetir. Bu üç ayrı denizin şanlı ufuklarında şerefli Türk milletinin şerefli tarihi yaşıyor.

Bir milletin denizleri hava şartlarına göre değil, o denizlerin seve seve bağrına bastığı tekne adetlerine göre değişmelidir, Ve denizlere can veren yalnız hava şartları olmamalıdır... Motör sesleri serseri dalgaların gürültülerini boğmadıkça, vapur gövdeleri başı boş rüzgârlara sed çekmedikçe; denizlerin kudurmuş halini bir âşıkın kalbine benzemekten ve sükûnetini de bir şairin kaleminden kurtaramıyacağız..

Elli beş senelik tecrübesinin muhasebesini veren Yusuf dayı da deniz gibi idi. Onda da sonsuz bir heyecanın çoşkunluğu vardı, ve nihayet bir takım tezadlara rağmen görüşü doğruydu ve içi YURT sevgisiyle dolup taşıyordu.

Sahile baktım; bizim Karadeniz kudurmuş, dev cüsseli dalgalar kıyıları aşındırıp duruyordu.

Susuzluğum

Susadım
Susadım bugün yine
Çölde miyim sanki ne
Hasretim bir yudum suya
Ağzım, dilim yapışık
Kupkuru dudaklarım,
Hasretim hasret suya!
İçseydim doya doya.
Verin nolur bir yudum
Bir yudum istiyorum
Hayır; o değil istediğim
Ne bir göl ne bir ırmak,
Söndüremez bağrımdaki yangını
Bağrım yanıyor dedim size
Bak!
Her yanım diken diken
Ellerim kirpi gibi,
Boğmak istiyor sanki
Bu alev sağnağını

Susun, artık susdurun,
Suyun da, sâğnağın da adını,
Yok hayır hayır durun!
Söyleyim hepinize
Ben hasretim denize
Dalgalanan, çırpınan o denize
Bu benim beklediğim
Bu işte susuzluğum.

Cebeci **T. Yazıcıoğlu**

Türk Resminde Son Evrimler

Lise Resim Öğretmeni
Hasan KAVRUK

Cumhuriyetten evvelki karanlık, kuru ve hareketsiz devir; memleketimizin ilerlemesi ve yükselmesi için lâzım olan her vasıta ve faaliyeti dumura uğratmıştı. Memlekette yapılması şart olan küçük bir harekete bile sebep olanlar anarşist olarak karşılanıyorlar ve yaka paça ediliyorlardı.

Her sahada görülen bu endişesizlik, bu uyuşukluk zaten memleketi kökünden sarsan taassubun tesirile Güzel Sanatların bütün şubelerinde de kendisini gösteriyordu. Ortada sanat davası ve sanat meselesi diye bir şey yoktu. Bu hezimet kuyusundan başını çıkararak gizli gizli kendini göstermiye ve ideal gayesini tayin etmiye yeltenip cesaret gösteren mahallî ve mahsur kalmış müstesna şahsiyetlere ve değerlere raslıyabiliyoruz. Bunlar arasında en belli başlılarından olarak ilk aklıma gelen zat Ressam Osman Hamdi beydir (1842—1910). Bu değerli Türk sanat inkılâpçısı ilk defa Türkiyede Sanayii Nefise mektebini ve Müzeyi kurmuştur. İnce ve sabırla çalışılmış, iliklerine kadar his dolu eserlerinden bir tanesi (Luvr) müzesini şereflendirmektedir. Luvr'a giren ve Türkün özünü, ruhunu ifade eden, adeta Türkü Luvr'un muazzam salonlarında yaşatan Osman Hamdinin eseridir. Ayrıca Viyana müzesinde ve (British Muzeum) da da eserleri vardır.

Osmanlı devrinin bu içtimaî buhranları devam ederken, her türlü propagandadan ve maddî manevî her türlü menfaattan feragat ederek kendi kendini yetiştirmiş bir hayli ressam görülür. Ekserisi Garp tekniği ile çalışan bu vefakâr ve feragatli üstatlar eserlerini yegâne müzemiz olan ve büyük Atatürkün himmetlerile açılan Dolmabahçedeki Resim ve Heykel Galerisine tevdi ettiler.

Cumhuriyetle, onun verdiği serbestlik, gösterdiği iyi istikametlerle Türk resim sanatında büyük adımlar atıldı. Gün geçtikçe yeni Türk nesli fıtrî ve tarihî bir vasfı olan Güzel Sanatlara karşı en büyük alâkasının semerelerini vermekte ve yepyeni bir Türk sanatı doğmaktadır.

Atatürk, Cumhuriyetin 10 uncu yıldönümünde verdiği nutukta şu sözleri söylemişti :

«Şunu da ehemmiyetle tebarüz ettirmeliyim ki yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihi bir vasfı da Güzel Sanatları sevmek ve onda yükselmektir.»

Osmanlı devrinin sinsi anarşisinden kurtulup Cumhuriyetin eşiğinden adımını atan ilk neslin başladığı davalardan birisi de bu oldu. 1910 yılında Avrupaya tahsile giden, uzun müddet kaldıktan sonra memlekete Garbın cevherlerile yüklü dönen sanatkârlar ancak Cumhuriyetle açılıp saçıldılar.

Şimdiye kadar memleketimizde ge-

lip geçen sanatkârların ve her sanat hareketinin izahı, bu dar sütunlarımıza sığmıyacağına göre, burada ancak yaşayan belli başlı sanat teşekküllerinden kısaca bahsedebileciğim.

Güzel Sanatlar Birliği :

Kurucuları: « İbrahim Çallı, Feyhaman Duran, Şevket Dağ, Hikmet Onat Avni Lifij, Ruhi, Sami Yetik. »

Kurulmasile Akademizm'e karşı ilk aksülâmeli gösteren bu birliğimiz her yıl İstanbul ve Ankarada bir sergi açmayı an'ane haline getirmiştir.

Müstakil Ressamlar ve Heykeltraşlar Birliği :

Kurucuları: « Refik Epikman, Şeref Akdik, Nurullah Cemal Berk, Mahmut Cûda, Ali Avni Çelebi, Muhittin Sebatî Zeki Kocamemi, Cevat Coşkun, Hâle Asaf, Fahri Akunlar. »

1929 yılında kurulan bu birlik, yeni hukûmetin 1924 de ilk defa Avrupaya tahsile gönderdiği ressamlarımızın garplılaşan ve gelişen fırçalarını yurdun ekser köşelerine yaymıya büyük yardımı olmuştur Yalnız memleket dahilinde açtığı sergilerle değil, ayni zamanda memleket haricinde tertip edilen sergilere de iştirak eden bu birlik Garp resminin ve resim kültürünün bizde de tanımıp sevilmesine, bu sanata karşı meraklıların çoğalmasına vesile olmuştur.

« D » Gurubu :

Kurucuları : « Cemal Tollu, Nurullah Berk, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Eşref Üren, Zühtü Müridoğlu. »

Bu Grup, memleketimizde resim sahasında Osmanlı Ressamlar Cemiyetile beraber dördüncü teşekkül olduğundan Alfabenin dördüncü harfini teşekkül ismi olarak kabul etmişlerdir. 1928 senesinde ve onu takip eden senelerde Avrupaya tahsile giden ressamlarımızın dönüşte kurdukları bir Grup Türk resminde bir ihtilâlin başlangıcı sayılabilir. En verimli bir teşekkülümüzdür. Gerek birlikte gerek münferiden açtıkları sergilerle, değişik meyillerin ifadesi olan eserlerile dahilde ve hariçie şöhret kazanmışlardır. Atina, Viyana, Moskova, Bükreş ve daha hatırlayamadığım bir çok yerlerde açtıkları sergilerle değişik telâkkilerin ve araştırmaların neticesi olan karakteristik ve moderm bir Türk resmini bütün cihana tanıtmaktadırlar.

Türk Ressamlar ve Heykeltraşlar Cemiyeti :

Kurucuları : « İbrahim Çallı, Hâmit Görele, Halil Bikmen, Mahmut Cûda »

1942 yılında kurulan bu cemiyet ilk hamlede büyük bir rağbet kazandı. İhtiyarla genç neslin kaynaştığı bir cemiyettir.

İzmir Ressamlar cemiyeti :

Bu cemiyet te Ege mıntıkasındaki ressamlarımızı bir araya toplıyan ve onlara geniş çalışma imkânları hazırlıyan bir cemiyettir.

Emekli Ressam Subaylar Cemiyeti ;

Bu günlerde Ankarada açılan bu cemiyet, efkârı umumiyenin alâkasını derhal üzerine çekmiştir. Çünki; asıl meslekleri asker olan ve fakat harp kabiliyetleri yanında sanat kabiliyetleri de inkişaf etmiş bulunan bu asker ressamlarımız, Türk azminin her şeye kadir olabileceğini bize ispat etmiştir. Zaten Türkiyede ilk defa gayeli bir resim hareketi Harbiye resimhanesinde ve « Mühendishanei Berri » de başlar. Resim yapmanın günah olduğunu söyliyen yanlış bir zihniyet mahsulü olan hurafenin memleketimizde hüküm sürdüğü ve bir çok kıymetlerimizin çalışma hürriyetine sahip olamadıkları bir

devirde « Ahmet Ali paşa, Şeker Ahmet paşa, Hüseyin Zekâi paşa, Miralay Süleyman Seyit, Osman Nuri paşa Halil paşa ve daha birçok asker ressamlar, bu günkü hakikî Türk resmine önayak olmuşlardır. Ondan evvelki Türk resmi ancak nakkaşlık (décoration), kitabe (Calligraphie) ve süsleme san'atı (Ornementation) şekillerinde görünüyordu. Gerek Harbiye resimhanesinde, gerekse şahsi gayretleri sayesinde resim sanatına vakıf olan ve bugün hayatta bulunan bir hayli asker ressamımız vardır. Bir kısmı General olan bu emekli asker ve sanatkârlar Ankarada kurdukları cemiyetle, hem kuvvetli ve verimli bir san'at ürünümüzü teşkil, hemde Türk resmine en kara günlerde bile bir basamak teşkil eden meslektaşlarının hatıralarına hürmet ile onların çizdikleri yoldan bir an'ane halinde yürüyeceklerini ispat etmiyorlar mı ?

Yukarıda sıraladığımız ve halen yaşamakta olan birliklerin gayesi: Sanatkârlarımızı bir araya toplıyarak birbirlerile kaynaşıp bir tesanüt kurmalarını temin etmek, memlekette güzel sanatların sevilip aşılanması için zaman zaman sergiler açmak, sanatkârlarımıza ayrı ayrı çalışma imkânları vermek ve böylece memlekette sanat işlerini organize etmektir.

Bu birlikler haricinde hiç bir birliğe intisap etmiyen daha bircok ressamımız vardır. Bu sanatkâr gurubu da her yıl 29 Ekim'e raslıyan Cumhuriyet bayramında Ankarada açılan Devlet Resim ve Heykel sergisine, ayrıca sene içersinde açılan diğer birçok resmî sergilere iştirak etmek suretile yurdun muhtelif köşelerini sanatlarile tebarüz ettirmektedirler. Bu meyanda ön plâna alınmağa değer, memleket için çok faideli bir sanat faaliyeti de ressamlarımızın yurt gezileridir. C H. P. nin 1938 denberi tatbik etmekte olduğu ve millî sanat hareketimize bir başlangıç teşkil eden bu seyahatler memlekete çok büyük eserler kazandırmıştır. Her yıl seçilen on ressamın her biri yurdun bir köşesine giderek oranın âdet ve an'anelerini, millî havasını, renklerini, tarihi mühim eserlerini, manzaralarını, meşhur simalarını, bir kelime ile haletiruhiyesini tablolarında yaşatıyorlar. Bu yurt gezileri sayesinde ressamlarımızın görüşleri ve muhayyileleride genişliyor. Mahalli hüviyetimizi bize veren bu yurt gezisi eserleri pek yakın bir istikbalde bütün vilâyetlerimizde açılacak olan daimî resim galerilerinin birer nüvesini teşkil etmektedir. Atatürkün büyük eserlerinden biri olan ve Dolmabahçe sarayının veliaht dairesinde 20-9-1937 de açılan ilk büyük resim galerisi buna bir başlangıçtır. Galeri 19.uncu yüzyılın başlangıcına tesadüf eden Pirimitif devrenin ve 1870 den 19. cu yüzyılın sonuna kadar olan orta devrenin, nihayet 1900 den zamanımıza kadar olan modern devrenin bütün kıymetli eserlerini ihtiva etmektedir.

Bugünkü sanatımız körükörüne giden akademik bir çalışmadan uzak şahsiyete kıymet veren ve kuvvetli plâstik bir garp tekniğinin hâkim olduğu çalışmayı ifade eden bir sanattır.

Hakikat Olan Rüya

Nuri ÖZBALKAN

Samsun—Kavak arasında Mertırmağının kıyısına kurulmuş bir köyde harap olmuş bir değirmen vardır. Bunun sahibi olmadığı için bugün bir baykuş yuvası olmuştur.

Bundan 25—30 yıl önce ihtiyar bir değirmenci işlerini bitirmiş, kapının önünde oturuyor, yorgunluğunu çıkarıyordu. Bugün haylı sıkılıyor, her zaman pek çok sevdiği kedisinin yanında dolaşmasına bile sinirleniyordu. Sabahleyin gelen bir müşteriye rüyasından bahsederek :

— Hayırdır İnşallah, bugece bizim köyü düşmanlar basmış. bütün evleri yakmış, köyde ne varsa alıp götürmüş. demişti .

İşte şimdi de geceki rüya aklına gelmiş, ve memleketin de gitgide düşman tarafından istilâ edildiği haberlerini duymuş olması sıkıntısını bir kat daha arttırmıştı. Bu düşünce ile sayıklarken dalmıştı .

Birden çelik gibi iki kolun omuzunu sarsmasile uyandı. Mahmur gözlerini silerken karşısında dört beş kadar düşman askeri gördü. Onlar.

— Babalık söyle şu dere derin mi? nereden geçit verir.

— Bilmem evlât hiç denemedim .

— O halde düş önümüze dereden karşıya geç ve bize geçit yerini bul.

İhtiyar hiç bir şey söylemeden kalktı derenin sığ olduğunu bildiği halde kıyıda soyundu ve dereye girdi. Bir iki adım attı, olduğu yere yığılıverdi. Boğulmuştu .

İhtiyar değirmenci bu suretle sığ olan bir dereyi düşmana derin gibi göstermek suretile karşı köyleri kurtarmıştı. İşte ogünden beri bu değirmen böyle boş durmuş, kimse dokunmadığı için harabe olmuştur . Böylece geceki rüya gündüz hakikat oldu.

Maniler

Bahçemde nar isterim
Duracak yer isterim
Güzel bir bahçede
Samsunlu yar isterim

Gönül verme dilbaza
Sakın gelme piyaza
Şu Samsun' un kızları
Gelmiyorlar hiç naza

Sıra Sıra söğüde
Kızlar gelmez öğüde
Onbeş kız kurban olsun
Samsunlu bir yiğide

Kara dut parmak gibi
Al yanak kaymak gibi
Şu Samsunun kızları
Şişede kanyak gibi

Tütün içer yan yatar
Pamuk yatakta yatar
Şu Samsunun kızları
Gerdan kırıp göz atar.

Sıra sıra tarlalar
İçinde sular çağlar
Kızlara kurban olsun
Samsundaki ağalar.

Su verdim susa susa
Akıyor sıza sıza
Küçük yaştan vuruldum
Ben Samsunlu bir kıza

Çorap giydim yaş imiş
Ayaklarım üşümüş
Kendimi Samsunda gördüm
Uyandım ki düş imiş

Kızılırmak Yolculuğu

Kolay'dan - Bafra'ya

Sadık KARAÖZ

Kızılırmak adını duyanlar onun nasıl bir nehir olduğunu bilirler mi? Onda bazan sakin ve sessiz bir suyun akışı, bazan da çırpınan bir denizin haykırışları vardır. Fakat rengi daima kızıl.. Alçak tepeler, tütün tarlaları, ada ve nihayet kızıl su; tekrar tarlalar tepeler... İşte Kızılırmak vadisi..

Sun'i, her zaman değişebilen bir iskele, on onbeş kadar altları düz ve içleri yiyecek maddelerile dolu hareket hazır kayıklar ve bir küçük insan kalabalığı. Heyecan veren bir kullanışla kayığımız suyun akıntısına kapılmış gidiyoruz Köylüler konuşuyorlar: «Köprüde buğday 480 e» «Haftaya Cırcır Hasanların şekeri varmış» Parça parça olan bu konuşmalarda şeker kelimesini duyunca —herhalde tatlı oluşundan— merakla sordum :

— Emmi bu ne demek? hafif bir gülümseme ile anlatmıya başladı. «Bu mıntakada nışanlanmıya şeker denirmiş. Söz kesildikten sonra ve nişan masrafı ve şeker (şimdi şeker bahalı olduğu için üzüm alınırmış) alarak köye getirmiş. Nişandan bir gün önce köy halkı, nişan gününde davulla hısım akraba dâvet edilirmiş. Erkekler evin önünde toplanarak tepsiler içierisinde getirilen üzüm ve fırın ekmeğini yedikten sonra dağılırlarmış. Kadınlar da kız evinde toplanrak kıza yüzüğü takdıktan sonra, elbisesinin üzerine kâğıt paralar iğnelerlermiş ki bazan bu para yekûnu bin lirayı bulurmuş. Hattâ son zamanlarda erkeğe bile para takmak âdet olmuş.» Son sözleri dinledikten sonra gülmemek elimde mi; bu para kıtlığında ne saadet..

İki kayıkçı kürekleri bütün kuvvetiyle çekiyorlar, kayık sahibi çekilen ıstırapları anlatmıya çalışıyordu. «İşimizi görüyorsunuzya ne kadar zor. Hele köye dönüşümüz pek güç, ruzgâr olmazsa kürekçilerimiz kayığa karadan iplerle omuzlarında çekerler, rüzgâr olursa iyidir, yelkeni takınca çabuk çıkarız köye.»

Köy çoktan gözlerimden silinmiş kaybolmuştu. Ayaklarımın altında taş sesleri duydum. Kayık ansızın durdu. Kıykçı hemen suya inerek kayığı omuzladılar ve yine yolumuza devam ediyoruz. Meğer kayık sığ yerlerde yolunu kaybedince karalarmış.

— Nah şu kayayı gördünüz mü ? ona Kızkayası (1) derler. Üstündeki o küçük taşı kaç defa yere endirmişler de yine üzerinde bulmuşlar. O taşı oradan ayırmadıklarını dedem kaç defalar mal (hayvan) güderlerken bana anlattı. Evvel zamanda iki âşık varmış birbirlerine kavuşamamışlar, daima «Allahım bizi taş yap ta kavuştur» diye dua ederlermiş. Ölmüşler ve nihayet taş olarak kavuşmuşlar. Görüyor musun dünyanın halini. Ah! evlâdım böyle şeyler zordur bu dünyada» Nehrin kıyısında dikili uzun bir kaya ve ve onun üzerinde bulunan küçük bir taşın tarihi bu muydu?

Bu hikâyeyi dinleyinceye kadar kayığımız kaç defa durdu veya üstündeki bu garip iskelelerde kaç defa dakikalarca bekledik.

Bafraya yaklaşıyoruz. Ufukta Çetinkaya köprüsünün kemerleri semaya asılmış gibi. Vezirköprüden arpa, yulaf mısır, un, kiremit, kireç getiren bu taşıtların son durağı Bafra idi.

(1) Düzköyün bir kilometre doğusunda ve Kızılırmağın kıyısında yüksekçe bir kaya.

Hikâye

Kömürcünün Aşkı

Celâl ÇUMRALI

Her insanın içi dışı gibi olmaz ya.. Onun kar gibi, gün gibi, ay gibi bir kalbi vardı. Kalbin yüzü insanın aynada seyrine doymadığı dış yüzüne pek az benzer. Bu benzemeyişi açığa vuran öyle bir iç çalkantı, bir gönül coşması, bir kalp çağlayışı vardır ki sezilemez ve bilinemez bir kaynaktan beslenir onun suyu! o bu gizli gürültünün varlığına inanmıştı. Üstü başı kapkara, gözü, yüzü, kaşı başı kapkara bir halde Samsunda Subaşındaki kömür dükkânında akşama kadar iş görürken düşündüğü tek şey hep bu inandığı varlıktı: Seviyorum, diyordu, zorla değil ya ben bu çapkın kızı, kalbi başkasının olan bu yaramaz çocuğu seviyorum!..

Sevdiği kız Ulugazi mahallesine yeni taşınmış olan serbest mühendis bay C.. T.. Y.. nın hizmetçisi Gülseren idi. İlk tanışmaları nasıl olmuştu pek iyi bilmiyorum ama her halde Gülseren bir sabah erken erken, pembe entarisiyle salına salına, elinde bir tavukla, kömürcü Yakubun dükkânına da uğramış ve fındık kırar gibi bir sesle: bir saatten beri evin önünden bir erkek geçsin diye bekledim bekledim geçmedi. Bizim hanımefendi ansızın hastalandılar.. Canları tavuk çorbasi istemiş .. Kesecek kimse bulamadık . Lütfen keser misiniz? «demiş olacaktı. Kömürcü Yakup hayır kesmem diyecekti. Nasıl oldu da dilinden bir «peki keseyim» çıkıverdi Peki demek insan oğlu için hayır demekten çok kolaydır. Kömürcü Yakubun bu işe sabah sabah çok canı sıkılmıştı. Kan akıtmak uğursuzluktu. O gün muhakkak işi ters gidecekti. Gerçekten de öyle oldu. Havanın soğuk olmasına rağmen pek az kömür satışı yapabildi. Kızın arkasından : Ah neden kesmem diyemedim, niçin kesmem diyemedim diye dövündü durdu, kendi kendini yedi bitirdi.

O günden sonra Gülseren dükkâna sık sık uğramıya başladı. Fındık kabuğunu doldurmıyan olur olmaz vesilelerle gelip gidiyordu. Nihayet bir gün kömürcü Yakubu dükkânda kömürlerile yapayalnız yakalayınca: amca, diye kekelemiş ve ceviz çürüğüne benziyen dudaklarından şu yalvarış dökülüvermişti: Gülseren meğer serbest C. T. Y. nin Tıp Fakültesindeki oğlu Yaşar'ı seviyormuş.. gönül bu! ona bir mektup yazmak istiyormuş fakat nasıl yazsın? okuyup yazmak bilmiyor.. Ayıp şey çok ayıp şey! ne yapsın bilmiyor işte. Bilmiyor diye sevmesin mi?

Koynundan çıkardığı bir kuruşluk zarf kâğıdı kömürcü Yakuba uzatırken: ne olur Yakup amuca sevaba girersin! demeyi de unutmamıştı. Mektup yazıldı. Biri alınmamış gibi bir ikincisi bir üçüncüsü yazıldı. Çok şükür bir gün de karşılıkları çıka geldi. Şüphesiz kömürcü Yakup eliyle bayan Gülserene!.. İçinde ne nağmeler ne vaidler neler de neler! artık yaz tatili yaklaşmıştı.. Oh nerdeyse genç tıbbiyeli âşık bay Yaşar, Samsuna gelmek üzere! Karadeniz.. O da aşka tutulmuş sanki.. Ne coşkun, ne coşkun, bu deli deniz âşık halinden anlıyan biricik deniz olsa gerek! sayılı günlerde gelip çattı. Demir bile attı «Karadeniz» Samsun açıklarında!.. Karşılaşmalar; buluşmalar.. Fakat bay Yaşar aşkını belli eden takımından değil galiba! Gülserenin alevli bakışlarına kıvılcımlı bir gülümseyiş bile sıçramıyor. Acaba münasip bir zaman, şöyle herkes uyuduktan sonra tenha bir köşede buluşmak için fırsat mı gözetecek? bekliyelim.. İşin yoksa bekle! Âşık kişi sabırsızdır.. Hayır bu böyle beklemekle olmıyacak; kömürcü Yakuba gidip baş vurmalı. Nasıl mektupla aralarını yapmış ise öylece bu düğümü de o çözebilir. İşte yine kömürcü ile Gülseren dükkânda karşı karşıya, baş başa! yanlarında kimsecikler yok.. Gülseren ağlıyacak gibi!. hele kömürcü o da dop dolu.. Dişleri sökülmüş gibi konuşuyor, hayır konuşmuyor sayıklıyor: Meğer Gülserenden bay Yaşara bir mektup bile göndermemiş.. Ondan da Gülserene hep uydurma mektuplar gelmiş! aşkın ne biçim şey olduğunu pek iyi bilirmiş o.! İnan olsun alay etmemiş Gülserenle! Gülseren boşalmış bir zemberek gibi sıçradı:

— Ayıp Yakup amuca çok ayıp ettin. Demekki benimle alay ettin ha?

— Hayır gülseren, bay Yaşarın mektuplarında yazdıkları hep doğru.. hep doğru; o sözleri yazan seviyor seni:

Gülseren Yaşarı seviyor onun için kulakları sağırdır. Karmakarışık sözler den hiç hoşlanmaz seven kız kalbi! Gülseren ok gibi dışarı fırladı. Kömürcü Yakup: dur. gitme seni seven benim! » diye arkasından bağırmak istedi. Yutkundu, konuşamadı.. iki damla gözyaşı kömürle kararmış yüzünde, kara bir gül yaprağının üzerindeki şebnemler gibi titreşiyordu.

Halkevi Haberleri

Aile geceleri : Her ayın ilk cumartesi günü, aile geceleri tertip edilmiye başlanmış, ilk gece 1 aralık 1945 cuma gecesi yapılmıştır. Halkevlilerin ailelerile bulundukları toplantıya Valimiz, Komutan ve Eşleri, Parti Başkanı ve üyeleri gelmişlerdir. Halkevi orkestrası on beş kişilik bir kadro, iki parçayı başarı ile çalmış, rejisör Adnan Serter iki monoloğ anlatmış, piyango, millî oyunlar ve danslarla pek güzel vakıt geçirilmiştir.

Kurslar : Mandolin kursu her hafta pazar günü sabahları derslerini yapmış, önümüzdeki aylarda konser verecek bir duruma gelmiştir.

Güreş : Haftada üç gün muntazam bir şekilde çalışan güreşçilerimiz, bölgeler arası yapılacak müsabakaya girebilecek bir ekip haline gelmişlerdir.

Boks : 25/12/945 de öğretmen İbrahim Artıkoğlunun başkanlığında başlıyan kursa yirmi genç yazılmış, salı, perşembe ve cumartesi günleri çalışmıya başlamışlardır.

İngilizce kursu : Bilenlere ve orta derecede bilenlere mahsus olan kurstan başka, yeni başlıyanlara bir kurs daha açılmış pek büyük ilgi gören bu kursa muhtelif mesleklerden olmak üzere kadın ve erkek elliden fazla öğrenci yazılmıştır.

Almanca kursu : Yaz devresi sonunda tâtil yapan bu kursumuz Halk dershaneleri komite üyesi Nebahattin Kırmacı tarafından tekrar açılmıştır. Pazartesi ve perşembe günleri akşamı ders verilmektedir.

Resim kursu : Açılan iki resim sergisinin gördüğü ilgi üzerine güzel san'atlar kolu üyelerimizden ressam Hasan Kavruk bir resim kursu hazırlıklarına başlamıştır. Kursa yazılanlar malzemelerini tamamladıktan sonra bu ay içinde derslerine başlıyacaklardır. Kurs resim ve grafik san'atlarının her şubesine aittir.

Jimnastik kursu : Spor kolu üyelerinden cimnastik öğretmeni Mualla Aykol'un Bayanlara açtığı cimnastik kursu da pek yakında çalışmalarına başlıyacaktır.

Yerli Mallar haftası : 12/12/945 günü evimiz salonunda tören yapılmış toplananlar hazırlanan çelengi Atatürk anıtına götürmüşlerdir. Hafta içinde üyelerimizden Namık Özaltan bir Konferans vermiş, ve Ticaret lisesi Müdürü Ali Uyakta ayni konu üzerinde öğrencilerile bir konuşma yapmıştır.

Resim sergisi : Ressam Hasan Kavruğun kısa bir zaman içinde öğrencilerine hazırlattığı seçme 600 resimden ibaret kompozisyon manzara, portre, natür mort sergi on gün müddetle açılmış büyük rağbet görmüştür.

5 Ocakta açılan ikinci amatör resim ve fotoğraf sergisine iştirak edenlerden birinciliği Önhan, ikinciliği İbrahim Pekin. kazanmış, ayrılan beş tablo Ankaraya gönderilmiştir.

Atatürk Kırkoşusu : Spor komitesi ve Liseler beden eğitimi öğretmenlerinin hazırlattığı bu koşuya 197 kız ve erkek atlet iştirak etmiş müsabakalar büyük bir intizam içinde istasyonla hükûmet konağı arasında yapılmıştır. Kazananlara ayrı ayrı mükâfatlar verilmiştir.

Konferanslar

12 Ocak 1946 cumartesi gecesi Memduh Akaslan (Kadın ve erkek arasında anlaşma arzusu) konusunda bir konferans vermiştir.

14 Ocak 1946 pazartesi günü Valimiz Rüknüddin Nasuhioğlu lise son sınıf öğrencilerine eğitim ve öğretimin hayattaki değeri konusunda bir konferans vermiştir.

Edebiyat geceleri

Mehmet Âkif gecesi : Çok kalabalık bir dinleyici kütlesinin bulunduğu gece, başkan Emin Hekimgil tarafından açılmış, Cemil Sena Ongun Akifin yaşadığı devir ve milliyet, Naci Tanrıkulu büyük şairin hayat ve şahsiyetini, Namık Özaltan İstiklâl marşını, Cemal Güney hayatından bazı fıkraları, Mehmet Ali Eran Akife yapılan tenkitlere cevaplar vermiş. Çanakkale tablosu temsil edilmiş, bir top mevzinin arkasından son yaralı er Çanakkale şiiri okunduktan sonra tel aralarına şehit düşerken koru halinde Çanakkale şiirinin okunmasına devam olunmuştur.

19 Ocak 946 cumartesi günü **Namık Kemal gecesi** yapılmıştır. İstiklâl marşından sonra Emin Hekimgil, Namık Kemalin yaşadığı devri, bütün özellikleile anlatmış, Edebiyat öğretmeni Kemal Yener şahsiyetini vatan ve hürriyet için çalışmalarını izah etmiş, gençler büyük şairin muhtelif şiirlerini ayrı ayrı okumuş ve Namık Kemalin portresi bayrağa sarılı bir halde çıkarıldığı zaman (Arş yiğitler vatan imdadına) marşı koru halinde söylenmiştir.

Neşriyat Müdürü ve İmtiyaz sahibi : ***Emin Hekimgil***
İl Matbaası — Samsun

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

Vatansızlar

3 perdelik millî piyes

Vahap Konoralp Arkadaşımız tarafından yazılan bu piyes Millî mücadele savaşından bir parçayı nakletmektedir. Okurlarımıza tavsiye olunur.

B ü y ü

Ş i i r

Celâl Çumralı arkadaşımızın en seçme şiirlerini ihtiva eden bu güzel eseri edebiyat meraklılarına tavsiye ederiz

30 Kuruş